Yaşlanma ve Toplum

ARALIK 2024

bahadın YAŞLANMA VAKFI

YAŞLANMA VAKFI DERGİSİ YIL : 10 SAYI : 10

Yoksulluk ve Yaşlılık

Makale
Deneme,
Öykü
Haber
yazılarıyla...

Aslı Gözde Akış
Zafer Aydoğdu
Arslan Bozdemir
Elif Çevik
Nilüfer Korkmaz Yaylagül
Aynur Özge
İbrahim Yerden

YAŞLANMA VAKFI DERGİSİ YIL : 10 SAYI : 10

Bahadın Yaşlanma Vakfı yayın organıdır.

Bahadın Yaşlanma Vakfı adına imtiyaz sahibi:
İbrahim YERDEN

Yazı İşleri Müdürü
Sadık GÜVENÇ

Grafik Tasarım ve Mizampaj
Naciye KILIÇ

İletişim:
Bahadın Yaşlanma Vakfı
Aydınlar Mahallesi-Bahadın- Sorgun/ Yozgat

ISSN: 3062-1992

Bu dergide ileri sürülen görüş ve düşünceler yazarlarına aittir.
Bundan dolayı Bahadın Yaşlanma Vakfı sorumlu tutulamaz.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Ayrıca izin alınmasına gerek yoktur.

Bahadın Yaşlanma Vakfı İletişim Kanalları:
Web sayfası : https://bahadinyaslanmavakfi.com
Facebook : bahadinda.yaslanmak
Instagram: yaslanmatoplumdergisi
Dergi: Yaşlanma ve Toplum Dergisi

İLETİŞİM:
0552 641 50 23 - 0552 642 50 23 - 0 354 423 12 23

İÇİNDEKİLER *CONTENTS*

Dergi Hakkında 2

Editörden 8

Tarihsel Süreçte Yoksulluk ve Dayanışma Biçimleri / Nilüfer Korkmaz Yaylagül 9

Kırsal Alanda Yaşlanma ve Yoksulluk / Aslı Gözde Akış 13

Toplumun Zayıf Halkası Yaşlılar : Yoksulluk ve Yaşlılar / İbrahim Yerden 21

Yaşlılık ve Yoksulluk: Literatür Tarama ve Eğilimler Üzerine Bir Çalışma / Elif Çevik 25

Eşitsizliğin Sonucu Olarak Yaşlılar Arasındaki Yoksulluk Hollanda'da Yaşlılık, Yoksulluk ve Dayanışma Üzerine Tezler / Zafer Aydoğdu 35

Süper Yaşlıların İzinde: Okinawa Adası Gerçeği / Aynur Özge 41

Yoksulluk Kültürüne Direnen Bir Yaşlı Bakım Örneği: Bahadın Yaşlı Bakımevi / Arslan Bozdemir 43

Kırda Yaşlanmaya Örnek Model : Bahadın Modeli / Elif Çevik 47

Yaşlanma ve Toplum

DERGİ HAKKINDA

Yaşlanma ve Toplum dergisi, 2014 yılından beri yayımlanan bir dergidir. 2018 yılından itibaren kapsamını geliştirerek uluslararası hakemli bir dergi olmuştur. Dergide yer alan bütün yayınlar hakemlik sürecine tabidir. Dergi, basılı ve elektronik olarak yayımlanmaktadır.

Amaç ve Kapsam

Yaşlanma ve Toplum dergisi, yaşlanmanın toplumsal boyutlarını bütüncül olarak ele alarak yaşlılık alanında toplumu bilgilendirmeyi amaç edinmiştir. Bunun için alanındaki akademik çalışmaları yayımlamayı ve bu alandaki sorunlara bilimsel ölçütler içerisinde tartışma ortamı sağlamayı amaçlamaktadır.

Yaşlanma ve Toplum, uluslararası, hakemli bir dergidir ve yılda bir kere yayımlanmaktadır. Yaşlanma ve Toplum dergisinin yazım dili Türkçe ve İngilizcedir. Ancak yazıların tamamının veya bir bölümünün başka dillerde de yayımlanması mümkündür.

EDİTÖR
Sadık Güvenç

YAYIN KURULU

Hans M. Becker
Seval Bozkurt
Arslan Bozdemir
Ferda Erdemir
Nilüfer Korkmaz Yaylagül
İbrahim Yerden
Aslı Gözde Akış
Elif Çevik

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Hasan Hüseyin Başıbüyük - Akdeniz Üniversitesi
Prof.Dr. Gülüşan Başıbüyük - Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Hans M. Becker - Residence Roosenburch
Prof. Dr. Selda Bulut –Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman Bulut - Ankara Numune Hastanesi
Prof. Dr. Ferit Çiçekçioğlu - Bozok Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent Çiftçi - Ankara Üniversitesi
Prof.Dr. Işıl Kalaycı – Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Murat Korkmaz - Bozok Üniversitesi
Prof. Dr. Bedriye Poyraz - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Theo van Tilburg - Vrije Universiteit, Amsterdam
Prof. Dr. İsmail Tufan - Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Levent Yaylagül - Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Çoban - Akdeniz Üniversitesi
Doç.Dr. Gökçe Yağmur Güneş – Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Sevinç Sütlü - Burdur Mehmet Akif Üniversitesi
Doç.Dr. Mehtap Pekesen - Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Gözde Akış - Balıkesir Üniversitesi
Dr. Yvonne Kerkhof - Saxion Üniversitesi, Hollanda
Öğr. Gör. Dr. İkuko Murakami - Akdeniz Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. Hande Kırışık Sürer - Ankara Üniversitesi

Yayın Kuralları

Yaşlanma ve Toplum dergisi öncelikli olarak bilimsel araştırma makaleleri ve bununla beraber derleme ve rapor ve röportajlara da yer vermektedir.

Çeviri metinler hariç başka bir yerde yayımlanmış yazılar dergiye gönderilemez. Yayımlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazar / yazarlarına aittir.

Eğer makalede daha önce yayımlanmış alıntı yazı, tablo, resim vs. mevcut ise yazar, yayın hakkı sahibi ve yazarlarından yazılı izin almak ve bunu makalede belirtmek zorundadır.

Bilimsel toplantılardaki sunum, bildiri ve özetler gibi daha önce kullanılmış çalışmalar makaleye dönüştürülüyorsa makalede belirtilmek zorundadır.

Türkçe makalelerde Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlük'ü veya http://www.tdk.org.tr adresi ayrıca ilgili branşların kendilerine ait terimler sözlüğü esas alınmalıdır.

Yayımlanmaya kabul edilen eserlerin yayın hakkı dergiye aittir. Yazarlara telif ücreti ödenmez. Dergi açık erişimlidir.

Dergiye gönderilecek yazılarda yazarlardan:

√ Başlık sayfası

√ Türkçe-İngilizce özetin, ana metnin ve kaynakların yer aldığı makale metni

√ Araştırma makaleleri için etik kurul onayı

√ Benzerlik raporu

√ Yazar/yazarlar tarafından imzalanmış telif hakkı devir formu istenmektedir.

Başlık sayfası yazım sırası:

1. Yazı başlığı: Makale Türkçe başlığı ve İngilizce başlığı

2. Yazar adı/adları sola dayalı yazılmalıdır.

3. Çevirenin adı (sağa dayalı)

4. Yazar/yazarlarla ilgili iletişim bilgileri (kurum adresi, telefon, email adresleri) yazılmalıdır.

5. Yazar/yazarların ORCİD numaraları belirtilmelidir.

6. Yazarlar arasında varsa çıkar çatışması belirtilmelidir.

Makale metni sırasıyla şu yazım kurallarını içermelidir:

İlk başvuru sırasında makale dosyası **İSİMSİZ OLARAK** yüklenmelidir. Ana metin dosyasında **yazarlar, çalıştıkları kurumlar vb. tanıtıcı bilgiler bulunmamalıdır.**

Yazılar Windows (Microsoft Word) uyumlu sözcük işlemci programıyla yazılmalıdır. Dergiye gönderilen kısa yazıların tamamı (kaynaklar hariç) 1500-2000 kelime olmalı araştırma makaleleri ise 5000 kelimeyi geçmemelidir.

Sayfa Düzeni

√ Makale metninin yazımında, her sayfanın kenarlarından 2,5 cm boşluk bırakılmalıdır.

√ Makale metninin, satır sonlarında hece bölmesi yapılmamalı ve makale metninin yazımı iki yana yaslı olmalıdır.

√ Sayfaların numaralandırması, sayfanın altında ve sağa yaslı olmalıdır. Sayfa numaraları Times New Roman yazı karakterinde 12 punto boyutunda olmalıdır.

1. Makale Türkçe başlığını içeren kelimelerin hepsi BÜYÜK HARFLE olacak şekilde sola dayalı, bold yazılmalıdır.

2. Türkçe – İngilizce Özet 250 sözcüğü geçmeyen, Times News Roman 10 punto, italik, tek satır aralıklı olarak yazılmalı, anahtar kelimeler (en az üç en fazla beş olmak üzere) belirtilmelidir.

3. Araştırma makaleleri Özet, Abstract, Giriş, Materyal ve Yöntem, Bulgular ve Tartışma, Sonuç ve Öneriler, Kaynaklar kısımlarından oluşmalıdır.

4. Ana bölüm ve alt bölüm başlıkları sol tarafa yaslı olacak şekilde yazılmalıdır.

• Ana bölüm dahil, tüm başlıklar ve alt bölüm başlıkları 12 pt boyutunda bold olmalıdır.

• Ana bölüm başlıkları bağlaçlar dâhil BÜYÜK HARFLE, alt bölüm başlıkları ise bağlaçlar hariç her sözcüğün ilk harfi büyük olarak yazılmalıdır.

• Alt başlık numaralandırmaları gereksinime göre yapılabilir.

• Numarasız alt başlıklar varsa, bunlar bold ve eğik (italik) olarak 12 pt boyutunda ve sayfa solunda verilmelidir.

1. Yazı metni; Times New Roman ile (12 punto, 1,5 aralıklı) yazılmalıdır. Paragraf yapısı soldan hizalı, girintisiz, satır önce ve sonrasında 6 nk değerde olmalıdır.

2. Noktalama işaretlerinden sonra bir karakter boşluk bırakılmalıdır.

3. Tablo ve şekiller metin içinde açıklamanın devamında yer almalıdır. Tablolar ve şekiller sayfa kenar boşluklarına taşmamalıdır. Numaralama ve açıklama; Şekillerin altına ortalı olarak, Tabloların ise üst kısmına sola yaslı yazılmalıdır. Tablo ve Şekil başlıklarının tümü 12 pt ve bold olmalıdır.

Kabul edilen makaleler için yukarıdaki yazım kurallarına ek olarak

Yazı ikinci sayfadan başlamalıdır ve araştırma makaleleri Özet, Abstract, Giriş, Materyal ve Yöntem, Bulgular ve Tartışma, Sonuç ve Öneriler, Kaynaklar kısımlarından oluşmalıdır.

1. MAKALENİZİ ÖRNEK MAKALE ŞABLONUNA GÖRE DÜZENLEYİNİZ.

2. Makale Türkçe adı, Yazar adı, orcid numarası, açıklamalar aşağıdaki gibi verilmelidir.
Yazarla ilgili açıklama (sayfa altına (*) işareti ile) dipnot olarak verilmelidir.

√ Varsa çevirmen ile ilgili açıklama ve iletişim bilgileri (sayfa altına (**) işareti ile) dipnot olarak.

√ Varsa yazı ile ilgili açıklama (sayfa altına (***) işareti ile) dipnot olarak gösterilmelidir.

Kaynak gösterimi

Yazılarda atıflar ve alıntılar APA 7 versiyonuna uygun olarak yapılmalıdır. Dipnot ve kaynaklar standartlara uygun olarak verilmeli, ikinci kaynaktan yapılan alıntılarda, asıl kaynak da belirtilmelidir. Metin içinde atıflar yazar soyadı ve tarih (Korkut, 1999) verilerek belirtilmeli, "Kaynakça" bölümünde alfabetik sıra izlenmelidir.

Kitap

Kitap ismi italik ve küçük harflerle verilmelidir. Kitap isminin başında ve sonunda nokta olmalı ardından yayınevi düz ve büyük harfle başlayacak şekilde verilmelidir.
Topses, M.D. (2011). *Niyazi Berkes'in Sosyoloji Anlayışı*. Anı Yayıncılık.
Metin içinde kitaplar (Topses, 2011) şeklinde verilmelidir. & işareti "ve" yerine kullanılmalıdır.

Derleme kitap

Metin içinde gösterimi parantez içinde yazar ve yıl şeklindedir. Kaynakçada ise aşağıdaki gibi gösterilmelidir.
Bulut, S. (2009). Medyada Çokuluslu Şirket Egemenliğine Doğru Evrilme: Rupert Murdoch ve Fox TV. S. Bulut (Ed.), *Sermayenin Medyası Medyanın Sermayesi* (1. Basım, ss. 75-114). Ütopya Yayıncılık.

Makale

Makalelerde makale ismi küçük harflerle düz ancak dergi ismi büyük harfle başlayacak ve italik şekilde yazılmalıdır. Dergi cilt sayısı verilmeli sayı no parantez içinde olmalı, sonunda sayfa içeriği verilmelidir.

Bulut, S., & Yaylagül, L. (2004). Türkiye'deki yazılı basında yargıtay ve mafya ilişkisine yönelik haberler. *İletişim Dergisi,* 19(1), 119-142.
Metin içinde ise (Bulut & Yaylagül, 2004) olarak verilmelidir.

DOI yazımında tüm adres yazılmalıdır.
https://Doi.Org/10.11114/Jets.V4i12.1869
Metin içinde 3 ve daha fazla kişi için kaynakça gösterirken birinci isim ve diğerleri biçiminde yazılmaktadır.

(Aktay ve diğerleri, 2017)
Kaynak gösteriminde ise tüm isimler gösterilmelidir.

İnternet kaynağı

İnternet sitesi alıntılarında yayın başlığı italik yazılır. Yeri ve URL adresi yazılmalıdır.

Aktay, S. (2010, Temmuz 10). İnternet nasıl çalışır?. İnternet Nedir. http://www.internetnedir.net/internet-nasil-calisir.html

Makale Gönderimi

Dergi yazım kurallarına uygun olarak düzenlenen yazılar, başlık sayfası ayrı ve metin kısmı ayrı dosyalar (Metin dosyasında yazar bilgileri yer almamalıdır) olmak üzere iki dosya halinde sadikguvenc62@hotmail.com adresine gönderilmelidir.

Etik İlkeler ve Yayın Politikası

Yaşlanma ve Toplum Dergisi akademik ve akademik olmayan ancak alanda özgün olan çalışmalara yer vermektedir. w

Dergiye gönderilen makalelerin başka bir dergiye gönderilmediği ve telif hakkının dergiye devredildiği belirtilmelidir.

Gönderilen makaleye ilişkin çıkar çatışmaları varsa belirtilmelidir.

Yaşlanma ve Toplum Dergisi'ne gönderilen tüm makaleler çift taraflı kör hakemlik süreci ile değerlendirilmektedir.

Hakemler, editör kurulu tarafından kendilerine verilen süre içinde değerlendirdikleri makalenin alana katkısı ve makalenin yayımlanabilir olup olmadığına ilişkin kararları ve bu kararlarına ilişkin gerekçelerini sunarlar.

Editör, dergiye gönderilen makaleleri dergi yazım kuralları, çalışmanın önemi, özgünlüğü açısından değerlendirir ve makaleyi ilk gönderim sürecinde reddederse bunun gerekçelerini yazarlara iletir.

Yaşlanma ve Toplum Dergisi, Bahadın Yaşlanma Vakfı tarafından yayımlanmaktadır.

Dergide yer alan yazılardan kaynak gösterilerek aktarma ve alıntı yapılabilir.

Dergide yer alan yazıların bütün hukukî sorumluluğu yazarlara aittir.

Ageing and Society

ABOUT US

The Ageing and Society Journal has been published since 2014. Since 2018, it has developed its scope and become an international peer-reviewed journal. All articles in the journal are subject to the peer review process. The Journal is published in print and electronically.

Purpose and Scope

The Ageing and Society Journal aims to inform the society about ageing by considering the social dimensions of ageing in detail with a holistic approach. For this purpose, it aims to publish academic studies and provide a platform for scientific discussions as to the problems in this field.

The Ageing and Society Journal will be published once a year from 2022. The Journal publishes manuscripts in Turkish and English. However, it is also possible to publish manuscripts that are written either partially or fully in other languages.

EDITORAL BOARD

Editor
Sadık Güvenç
Editorial Board
Hans M. Becker
Nilüfer Korkmaz Yaylagül
İbrahim Yerden
Arslan Bozdemir
Ferda Erdemir
Seval Bozkurt
Aslı Gözde Akış
Elif Çevik

PUBLICATION RULES

The Ageing and Society Journal primarily publishes research articles but also covers reviews, reports and interviews.

No articles that are already published elsewhere should be submitted to the Journal except for translated manuscripts. All responsibility for the published articles belongs to the author(s) of the article.

Should the article include quotations, tables, pictures, etc. which have been previously published, the author must obtain written permission from the copyright owner/authors and state this in the article. If previously used studies such as presentations, papers and abstracts in scientific meetings are being adapted into articles, they must be acknowledged in the article. The articles in Turkish should be based on the Dictionary of the Turkish Language Association or http://www.tdk.org.tr and the glossary of terms in the relevant field of study.

The publication rights of the approved manuscript belong to the Journal. No royalties are paid to author(s). All published articles in the Aging and Society Journal are open access for the use of the general public.

The following is required from the author of the article:

√ Title page

√ Main text of the article including Turkish-English abstract, references

√Ethics committee approval for research articles

√ Similarity Report

√ A copyright transfer form signed by the author/authors

Order of title page

1. Article Title: Turkish and English title

2. Author name(s) (left aligned)

3. The name of the translator (right aligned)

4. Contact details of the author(s) (work address, telephone, email)

5. ORCİD numbers of the author(s)

6. A conflict of interest between the authors should be stated, if there is any.

The text of the article should be in concordance with the following writing rules:

The article must be submitted initially anonymously. No descriptive details about the authors, such as the institution they work for, should be included in the main text file.

Manuscripts are to be submitted in Microsoft Word or a Word-compatible file formats. All short

articles (excluding references) submitted to the journal should be at least 1500 -2000 words and research articles should not exceed 5000 words.

Page layout

√ Margin should be 2.5 cm for each page.
√ No syllables division at the end of the line and the text should be distributed evenly between the margins.

√ Page numbers should be written with Times News Roman 12-point font at the bottom of the page aligned to the right.

1. All words of Turkish title of the article should be written in capital letters, bold and left aligned.

2. Turkish – English Abstract should not exceed 250 words and be written with Times News Roman 10-point font in italic, single-spaced, keywords (minimum three and maximum five) should be specified.

3.Research articles should consist of Abstract, Summary, Introduction, Material and Methodology, Results and Discussion, Conclusion and Suggestions, References.

4. The main section and subsection headings should be written left aligned.

√ All headings including the main and subsection headings, should be in bold 12-point font.

√ The main section headings should be in capital letters including the conjunctions and the headings in the subsections should have an initial capital letter each word except the conjunctions.

√ Sub-headings can be numbered if required.

√ If there are unnumbered subheadings, they should be in bold italics 12 point font and on the left side of the page.

5. The main text should be written in Times New Roman (12 points, 1.5 spacing). Paragraphs should be left aligned, no indentation, line spacing before and after should be 6 points.

6. One character space must be left after punctuation marks.

7. Tables and figures should be placed in the text following the explanation and be between the margins. Numbering and explanation should be centered below the figures, and left aligned above the tables. Table and Figure titles should be in bold 12 points font.

In addition to the writing rules listed above for approved articles:

The article should start from the second page and research articles should consist of Summary, Abstract, Introduction, Material and Methodology, Results and Discussion, Conclusion and Suggestions, References.

1. Edit your article according to the sample article template
2. The Turkish title of the article, name of the author, orcid number, explanations should be given as follows:

√ The information about the author with * symbol at the bottom of the page as a footnote.

√ Explanation and contact information about the translator, if any, with ** symbol at the bottom of the page as a footnote.

√ Explanation about the article, if any, with *** symbol at the bottom of the page as a footnote.

References and Citations

Citations and quotations should follow the seventh edition of the APA Publication Manual. Footnotes and references should be in line with the standards, and if secondary citations are used, the original citation should also be specified. In-text citations should include the surname of the author with the year of publication, (Korku, 1999) and References should be ordered alphabetically.

Books

The title of the book should be in italics with lowercase letters. There should be a dot at the beginning and end of the title of the book and then the detail of the publisher with initial capital letters.

e.g Topses, M.D. (2011). *Niyazi Berkes' Understanding of Sociology.* Moment Publishing.

In the text, books should be referenced as (Topses, 2011). The & symbol should be used instead of "and".

Edited Books

It is representation in the text is in parentheses with the year but in the Reference as follows:
Bulut, S. (2009). Evolving Towards Multinational Corporate Domination in the Media: Rupert Murdoch and Fox TV. S. Bulut (Ed.), *The Media of Capital The Capital of the Media* (1st Edition, pp. 75-114). Utopia Publishing.

Articles

The name of the article should be written in lowercase letters, but the Journal name should be in initial capital letters, in italics. The volume number of the Journal should be given with the issue number in parentheses and the page content at the end.

e.g. Bulut, S., & Yaylagul, L. (2004). News on the relationship between the Supreme Court and the mafia in the media in Turkey. *Journal of Communication, 19(1), 119-142.*

If it is in the text, it should be given as (Bulut & Yaylagül, 2004).

In DOI writing, the entire address should be provided.

e.g. https://Doi.Org/10.11114/Jets.V4i12.1869
When referencing for 3 or more people in the text, it is written as the first name and others.
e.g (Aktay and others 2017)

In the Reference, all names should be included.

Online references

For the quotation from websites, the title of the publication is written in italics. Location and URL address should be written.
e.g. Aktay, S. (2010, July 10). How does the internet work? What is the Internet? http://www.internetnedir.net/internet-nasil-calisir.html

Submission of Manuscripts

The manuscripts that are organized in accordance with the Journal rules should be submitted as two files; one including the title page only and one including the rest of the manuscript (this file should not include information about the author(s)) to the Editor by email: sadikguvenc62@hotmail.com.

Ethical Principles and Publication Policy

The Ageing and Society Journal publishes both academic and non-academic original studies in gerontology. It should be noted that the articles sent to the Journal were not sent to another Journal and the copyright was transferred to the Journal. If there are conflicts of interest regarding the submitted article, it should be stated. All articles submitted to the Journal are evaluated by a double-blind peer-review process. The referees present their decisions regarding the contribution of the article to the field, whether the article is publishable or not, and the reasons for their decisions, within the time given to them by the editorial board. The editor evaluates the articles sent to the Journal in terms of journal writing rules, the importance of the study, and originality, and if he rejects the article in the first submission process, he conveys the reasons for this to the authors. The Ageing and Society Journal is published by Bahadın Ageing Foundation. Quotations can be made from the articles in the Journal by showing the source. All legal liability of the articles in the Journal belong to the authors.

EDİTÖRDEN

Merhaba,

Bu sayımızda "yaşlılık ve yoksulluk" konusunu irdeledik.

Yoksulluk olgusunun tarihsel ve toplumsal bağlamda nasıl farklı biçimlerde ortaya çıktığını ve buna karşı geliştirilen dayanışma pratiklerinin geçirdiği dönüşümleri,

Türkiye'de kırsal alanlarda yaşlanma süreci ile yoksulluk arasındaki çok katmanlı ilişki, Türkiye'de yaşlıların karşılaştığı yoksulluk sorunları, bu durumun nedenleri ve olası çözüm yolları,

Web of Science (WoS) veri tabanını kullanarak yaşlılık ve yoksulluk konularına literatürde ne derece ilgi gösterildiği, hangi ülkeler ve yazarlar tarafından ele alındığı ve en çok atıf alan eserlerin önemi, yaşlılık ve yoksulluk arasındaki ilişkinin derinlemesine anlaşılmasını sağlamak amacıyla bibliyometrik bir analiz,

Yaşlıların refah içinde ve sağlıklı bir şekilde yaşlanmalarını sağlayan, bir zamanlar "ütopya" olarak görülen Hollanda'da, uzun süredir etkili olan neoliberal politikalar sonucunda sosyal devletin ciddi biçimde budanmış olması ve bu durumun yaşlılar arasındaki eşitsizliği artırması üzerinde ayrıntılı yazılarla karşılaşacak okuyucularımız.

Bilindiği gibi yoksulluk, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaları, yaşlılık ise hem fiziksel hem de sosyal anlamda farklı zorluklar içermesi olarak tanımlanmaktadır. Yalnızca maddi eksiklik değil, aynı zamanda fırsat eşitsizliği ve sosyal dışlanma gibi etkenler de içeren yoksulluk, bireyin eğitim, sağlık hizmetleri ve iş gibi alanlarda zorluklar yaşamasına, insanın yaşam kalitesinin doğrudan etkilenmesine yol açmaktadır. Paran kadar varsın mantığı…

Yaşlı bireylerin karşılaştıkları zorluklar, yoksulluk ve toplumun sosyal yapısıyla yakından bağlantılıdır. Yaşlıların yalnızlık hissetmemesi, ekonomik güvenceye sahip olması ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için sosyal destek aygıtları büyük önem taşır.

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Bahadın beldesinde faaliyet gösteren Bahadın Yaşlanma Vakfı, Avrupa'daki aktif yaşlanma ve mutlu yaşlanma modellerinden esinlenerek yaşlı bireylerin sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmelerini desteklemeyi amaç edinmiştir.

Bahadın Yaşlanma Vakfı, yaşlı bireylerin yalnız hissetmemesi ve aktif bir yaşam sürmesi için çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu modelin ilerleyen süreçte Türkiye genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Bu tür merkezlerin yaşlı bireyler için ne kadar önemli olduğunu düşünerek yaygınlaşmasını destekliyoruz. Bunun için yaptıklarımızı, yapacaklarımızı, bu alanda ülkemizde ve dünyadaki gelişmeleri dergimiz aracılığı ile tartışmaya, tartışılmasının sağlanmasına çaba gösteriyoruz.

Amatör bir heyecanla çıktığımız Yaşlanma ve Toplum dergisiyle 10. sayıya ulaşmanın kıvancını yaşıyoruz. Dergimize destek veren, emeklerini esirgemeyen bilim insanlarına, yazarlarımıza, Bahadın Yaşlanma Vakfı Yönetim Kuruluna sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bu sayımızdan itibaren Dergipark'ta yer alacağımızı bildirmek isterim.

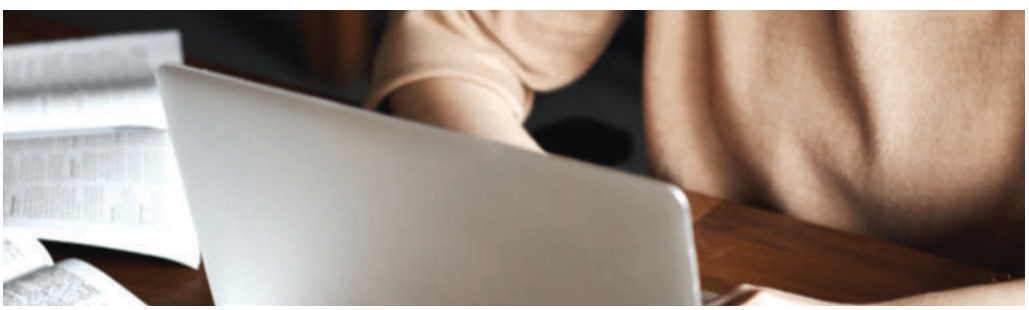

DERLEME

TARİHSEL SÜREÇTE YOKSULLUK VE DAYANIŞMA BİÇİMLERİ

Nilüfer KORKMAZ YAYLAGÜL*

"günde kaç milyon insan ölür yeryüzünde
doğar kaç milyon
kaçı yaşadım diyebilirdi
kaçı yaşadım diyebilecek
kaçı üç öğün yemek yiyebilirdi
kaçı yiyebilecek"

Nazım Hikmet

Özet: Bu çalışma, yoksulluk olgusunun tarihsel ve toplumsal bağlamda nasıl farklı biçimlerde ortaya çıktığını ve buna karşı geliştirilen dayanışma pratiklerinin geçirdiği dönüşümleri ele almaktadır. Avcı-toplayıcı toplumlardaki eşitlikçi kaynak paylaşımından tarım toplumlarındaki dini temelli yardımlara, modern kapitalist toplumlarda hukuk ve vatandaşlık temelli sosyal politikalara, neoliberal dönemde ise yeniden öne çıkan hayırseverlik ve informel dayanışma ağlarına uzanan bir süreç analiz edilmiştir. Ayrıca Bahadın Yaşlanma Vakfı örneği üzerinden, günümüz neoliberal koşullarında geleneksel ve seküler dayanışma biçimlerinin iç içe geçmesi değerlendirilmiştir.

Abstract: *This study examines how the phenomenon of poverty has emerged in different forms in historical and social contexts and the transformations of solidarity practices developed against it. A process ranging from egalitarian resource sharing in hunter-gatherer societies to religious-based aid in agrarian societies, to law and citizenship-based social policies in modern capitalist societies, and to philanthropy and informal solidarity networks that have come to the fore again in the neoliberal period is analyzed. In addition, through the example of Bahadın Foundation for Ageing, the intertwining of traditional and secular forms of solidarity in today's neoliberal conditions is evaluated.*

GİRİŞ

Tarihsel süreç içinde toplumlar çeşitli üretim biçimleri deneyimlemişler ve bu üretim biçimleri doğrultusunda dünyayı algılama ve yaşayış biçimleri farklı özellikler göstermiştir. Günümüzde bir kavramı ele alırken, bu kavramın nasıl bir toplumsal ve tarihsel süreçte değerlendirdiğimize dikkat etmek gerekir. Çünkü kavramın anlamı ve değeri ne zaman nerede değerlendirildiğine göre değişiklik gösterir. Yoksulluk kavramı da böyledir. Günümüz kapitalist toplumlarındaki anlamı ve sınırlarıyla geleneksel tarım toplumlarındaki anlamı ve sınırları oldukça farklıdır. Benzer şekilde toplumların sürdürülmesini yani yeniden üretilmesini sağlayan toplumsal dayanışma da bu toplum biçimlerinden nasibini alır. Bu yazıda tarihsel toplumsal süreç içinde yoksulluk ve yoksulluğa karşı dayanışma biçimlerinin değişimi ele alınacaktır.

Tarihsel Süreçte Dayanışma Biçimleri

Avcı toplayıcı toplumlarda ve tarımsal üretimin erken zamanlarında zenginlik, doğanın üretim kapasitesine bağlıdır. Doğada oluşan bir kıtlık durumu tüm topluluğu etkiler. Bu durumda kaynaklar yeniden dağıtım yoluyla paylaşılır. Bunun örneklerini potlaç[1]

[1] Potlaç geleneği Kızılderililerde, servetin paylaşımı ve diğer açıdan ise statü gösterisini ifade eder. Kabilede herkesin elinde bulunan herkese eşit biçimde dağıtılırdı. Amaç, eşitsizliği önlemek için tekrar dağıtımın sağlanmasıydı (Kaynak: Wikipedia).

* Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Bölümü Öğretim Üyesi,
e-mail: niluferyaylagul@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9918-7968

gibi törenlerde görmek mümkündür. Tarımsal üretimin yaygınlaştığı ve sulu tarım teknolojilerinin geliştiği dönemlerde ise toprağın doğal kapasitesinin dışına çıkılarak paylaşımda da bu eşitlikçi yapıdan uzaklaşılmıştır. Bu dönemde yoksulluk, doğadan kaynaklanan kıtlık durumunun yanı sıra paylaşım ilişkileri ile de şekillenir.

Tarım toplumlarında kıtlık yanında savaşlar da yoksulluğu etkilemiştir. Meta üretiminin olmadığı ve ticaretin yeni yeni geliştiği bu dönemde yoksulluk, toplumun geniş kesimleri için bir risktir ve ekonomik güvenlik neredeyse kimse için yoktur. Bu geleneksel toplumlarda yoksulluk, tıpkı ilişki biçimlerini belirlemesi gibi dini düşünceden etkilenir. Dini olarak organize olan bu toplumlarda yoksulluk, tanrı ile ilişkilendirilir. Geleneksel dayanışma biçimi olarak da yoksullara yardım edilmesi, dini bir gereklilik ve iyiliktir. Özellikle tektanrılı dinlerde yoksulluktan ziyade hayırseverlik üzerinde durulmuştur. Zira toplumun üyesi olan yoksullar, tıpkı toplumun diğer üyeleri gibi Tanrının bir kuludur ve bu kader ortaklığında yoksul kullara yardım etmek toplumsal dayanışmanın bir parçasıdır. Tek tanrılı dinlerde yoksullara yardım dini buyrukların da bir gereğidir. Dolayısıyla toplumsal yeniden dağıtım, dini ilişki ile sağlanmış olur. Ancak genel olarak hayırseverlik, dinsel olarak yeniden dağıtımın ötesinde günahların affı ve sevap kazanmak üzere yapılması anlamında yeniden dağıtıma göre daha baskın bir özellik de olabilmektedir (Beaudoin, 2022). Geleneksel toplumda yeniden dağıtım ve yoksulluğun önlenmesi, resmi olarak devlete bağlı yardımlar şeklinde olabildiği gibi bireysel hayırseverlik, cemaatler ya da kurumlar aracılığıyla da gerçekleşmiştir. Kiliseler, tekkeler, ya da vakıflar bu kurumlara örnek olarak verilebilir.

Kapitalist modern toplumda ise toplumsal ilişkiler materyal üretim süreci ve insan aklı ve dünyadaki mutluluğunu öngören bireyci dünya görüşüne göre şekillenmektedir. Buna göre toplumun işleyişi dinsel düşün biçiminden ziyade pozitivist yani dünyevi bir düşünüş biçimine bırakmıştır. Bu düşünme biçiminde toplumun üyeleri olan bireyler, dünyevi üstü bir varlığa ait olmayıp bağımsız, rasyonel aklı kullanarak kendi çıkarlarını en çoklaştırmaya çalışan bireylerdir. Toplumun işleyişini belirleyen kurallar, dini kurallardan ziyade hukuk kuralları ve bu kuralları şekillendiren devlet yapısıdır. Bu bağlamda bireyler ile devlet arasında eşit mesafe vardır ve bireyler kendi kaderlerini tayin etmekten sorumludurlar. Yoksullar ise bu işleyiş içinde toplumsal işleyişi bozabilecek bireyler olarak görülse de toplumsal dayanışmadaki temel hedef toplumsal yeniden üretimin sağlanmasıdır. Bu nedenle vatandaşlık ve hukuk çerçevesinde yoksul bireylerin çalışması ve/veya topluma dahil edilmesinin sağlanması ve bu şekilde toplumun işleyişinin sağlanması temel hedeftir. Kapitalizme geçiş aşamasında yoksulluk, bireylerin çalışmama ve tembellik etmesi olarak algılanmış ve bireyin sorumluluğuna yüklenmiştir.

16. yüzyıldan itibaren ticaret kapitalizminin yaygınlaşması, üretim sürecine dahil olamayan kadınlar, çocuklar ve yaşlıların daha fazla yoksulluk riski taşımasına yol açmıştır. Öte yandan zenginliğin üretimi ve topluma yayılması ve bu zenginliğin dışında kalan kesimlerin topluma dahil edilme çabası, ilk yoksulluk yasalarını gündeme getirmiştir. İngiltere'de yoksulluk yasası, tüm yoksulları kapsayan bir yardım yasasına dönüştürülmüştür. Ancak daha sonra bu yasa ile ortaya çıkan çelişkiler ve çalışanlar arasında yardımın çalışmaya tercih edilmesi, çalışmayı ön plana çıkartmış ve çalışma, yoksulluğun alternatifi olarak görülmüştür (Gökçek, 2023).

19. yüzyıldan itibaren sosyal politika fikrinin gelişmeye başlaması, çalışanların risklerini azaltmayı hedefleyen bir yaklaşım olarak toplumsal dayanışma biçimi şeklini değiştirmiştir. Çalışma koşullarının ve saatlerinin düzenlenmesi, iş kazaları tazminatı, emeklilik gibi düzenlemeler çalışanları çeşitli risklerden kaynaklı yoksulluğa karşı güvenceye almaya başlamıştır. 20. yüzyılda ise sosyal politikalar daha da genişleyerek, çalışanların hakkına dönüşen sosyal güvenlik politikaları ve yoksul ve muhtaçlara yönelik yardımlar ile eğitim ve sağlığa yönelik kamusal hizmetlerin verilmesine yönelmiştir. Bu dönemde özellikle kapitalist üretim ile birlikte ücretli çalışmanın yaygınlaşması, ücretli çalışamayan yaşlılar ve çocukları daha fazla dezavantajlı hale getirmiştir. Çalışanlar ve yoksulluk riski altında bulunanlar ise (engelliler, işsizler, yaşlılar, kadınlar) desteklenmiştir. Bu dönemde toplumsal dayanışma biçimi

sosyal devlet ve vatandaş arasında kurulan ve tabana yayılan bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu ilişkide çalışsın ya da çalışmasın her birey vatandaşlık temelinde insanca yaşama hakkına sahiptir ve bu koşulları sağlama görevi devlete düşmektedir. Burada temel görev, yoksulluk riskinin önlenmesi ve refahın tabana yayılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayırseverlik ve resmi olmayan yoksulluk yardımları devam etse de bu dönemin temel karakteristiği refahın devlet tarafından yayılması ve vatandaşlık temelli sosyal politikaların yaygınlaştırılmasıdır. Gelişmiş batılı ülkelerde bu dönüşüm yaşanırken azgelişmiş, ekonomisi zayıf olan ülkelerde de sosyal devlete ve sosyal politikaların yaygınlaştırılmasına yönelik bir gelişme izlenmiştir. Ancak sanayinin ve istihdamın yetersizliği kayıtdışı çalışma ve işsizliğin yaygın olması, bu toplumlarda toplumun geniş kesimlerinin asgari refah düzeyine erişimini engellemiştir (Buğra, 2024).

1970'lerde petrol krizi ile karşımıza çıkan ve 1980'lerde neoliberal ekonomi politikalarının benimsenmesiyle sonuçlanan yeni evrede ise sosyal devletlerin benimsediği yoksulluk anlayışı ve yoksulluğu önleme politikaları dönüşüme uğramıştır. Devletin küçülmesi ile ifade edilen bu durum kamu harcamalarının kısıtlanması ile işgücü ve serbest piyasaya yönelik yeni düzenlemelerle sermayenin devlet tarafından desteklenmesine dayanmaktadır. Devlet, vatandaşlık temelinde yoksulluğun önlenmesinden elini çektiğinde yeniden yoksulluğa yardım temelli ve pozitivist bir anlayışa dayanmayan dolayısıyla devlet ile vatandaş arasında kurulan ilişkiye paralel olarak yardım ve hayırseverliği tekrar ön plana çıkaran bir anlayışa neden olmuştur. Fordist, kurallı bir çalışma düzeninden üretimin esnekleştiği çalışma düzenine geçiş ve finans ve piyasa odaklı bir sermaye birikimi, toplumsal kesimler arasındaki gelir dağılımı farkını da derinleştirmiştir. Bu süreçte yoksulluk kavramının yerini yeni yoksulluk almıştır. Yoksulların sayısı artarken hem işsizlik hem de çalışan yoksulluğu da artmış, bunun yanısıra "sınıf-altı" gibi iş piyasasından izole olmuş kesimler tanımlanmaya başlamıştır.

Toplumsal dayanışma boyutunda hayırseverlik ve informel dayanışma ağları, yoksulluğun ve çalışan yoksulluğu gibi yeni yoksulluk biçimlerinin daha da arttığı neoliberal dönemde önemini arttırmıştır. Dayanışma, seküler özelliğinin yanı sıra geleneksel toplumlardaki gibi dini bir boyutu da tekrar kazanmıştır (Buğra, 2008).

Günümüz toplumlarında toplumsal dayanışma açısından hayırseverliği sağlayan kurumlardan biri de seküler bir özellik de taşıyan vakıflardır. Vakıf; belirli bir amaç doğrultusunda bireysel yardımlar ve gelirleri toplayarak bu amaç doğrultusunda kullanan sivil ya da devlete bağlı organizasyonlardır. Vakıflar bireysel hayırseverliğin arasında daha fazla kaynak birikimi ve aktarımına olanak sağlayan bir işlev görmektedirler. Buna göre bireyin mal veya parasını bağışlamasından sonra elde edilen kamusal bir mülk veya kaynak haline gelmektedir. Bu doğrultuda bu kaynaklar vakfın amaçları doğrultusunda kamu yararına kullanılmaktadır. (Kalaycı, 2015). Bahadın Yaşlanma Vakfı, günümüzün sosyal, kültürel ve ekonomik koşullarından oldukça etkilenen ve kendine özgü özellikler taşıyan bir organizasyon olarak önemli bir örnektir. Devletin vatandaş üzerindeki koruyuculuğunun esnediği ve kamusal yatırımların küçüldüğü neoliberal dönemde, vatandaşların kendilerini vatandaşlığın ötesinde geleneksel kimliklere ve dayanışma biçimlerine yöneltmesi sonucunun özelliklerini taşımaktadır. Bu bir bakıma neoliberal dönemin kaçınılmaz etkilerinden biridir. Bir yönüyle hemşehrilikten kaynaklı bir dayanışma ağına sahip olup, diğer yönüyle devletin kamusal politika uygulamasının beklendiği kırda yaşlanma ve bakıma muhtaçlığa yönelik çözümler geliştirme misyonunu üstlenmiştir. Bu anlamda hem geleneksel hem de seküler bir misyona sahiptir.

Sonuç: Yoksulluk, tarihsel süreçte toplumların üretim biçimleri, dünya görüşleri ve toplumsal örgütlenme pratikleriyle doğrudan ilişkili olarak farklı anlamlar kazanmıştır. Geleneksel toplumlarda yoksulluk, doğaya bağlı kıtlıklar ya da dini kader anlayışıyla açıklanırken, modern kapitalist toplumlarda bireysel sorumluluk ve rasyonalite ile ilişkilendirilmiştir. Sosyal politika düşüncesinin gelişmesiyle birlikte, yoksullukla mücadelede devletin rolü artmış; ancak neoliberal dönemde bu sorumluluk yeniden bireylere, dini ya da sivil topluluklara kaymıştır.

KAYNAKÇA

Beaudoin, S. Yoksulluğun Tarihi. Çev.: Tugay Kaban. İstanbul: Liberus Yayınları.

Buğra, A. (2008). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika. İstanbul: İletişim Yayınları.

Buğra, A. (2024). Kapitalizm Tarihi İçinde Sosyal Politika. Yoksulluk, Çalışma ve Toplum. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gölçek, A. G. (2023). Modern Yoksulluğun Kökenleri: Tarihsel Tekrarın İzinde Yoksulluk ve Çalışma İlişkisi. JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy, 8(2), 317-326.

Kalaycı, S. (2015). Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Dayanışma Geleneği – Yunus Emre Kültür Vakfı Örneği. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Korkmaz, N. (2014). Türkiye'de Yaşlılık ve Sosyal Politika-Yaşlılık Politikadan Ayrı Düşünülebilir mi. Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş içinde. Der. Nilüfer Korkmaz, Suzan Yazıcı. Ankara: Ütopya Yayınları, 189-214.

DERLEME

KIRSAL ALANDA YAŞLANMA VE YOKSULLUK

AGING AND POVERTY IN RURAL AREAS

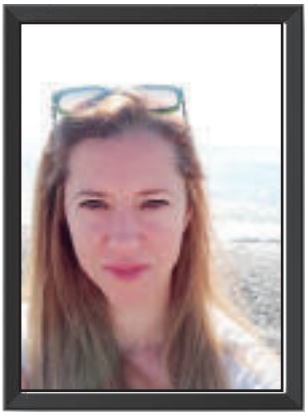

Aslı Gözde AKIŞ*

Özet: Bu makale, Türkiye'de kırsal alanlarda yaşlanma süreci ile yoksulluk arasındaki çok katmanlı ilişkiyi sosyolojik bir perspektifle ele almaktadır. Kırsal bölgelerde artan yaşlı nüfus, gençlerin kentlere göçüyle birlikte bakım, sosyal destek ve ekonomik güvence açısından kırılgan bir duruma sürüklenmektedir. Tarımsal üretim biçimlerinin dönüşmesi, kayıt dışı istihdamın yaygınlığı ve sosyal güvenlik sistemine sınırlı erişim, kırsalda yaşlı bireylerin yoksulluk riskini artırmaktadır. Bununla birlikte, topluluk temelli ilişkiler ve kültürel süreklilik gibi unsurlar yaşlılık deneyimini farklılaştırmaktadır. Çalışmada literatür taraması kullanılarak ekonomik, sosyal ve mekânsal bağlamda yaşlı yoksulluğunun nedenleri ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bulgular, kırsal yaşlı yoksulluğunun yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal dışlanma, bakım ihtiyacı ve kuşaklar arası ilişkilerdeki zayıflama gibi çok yönlü etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal yaşlanma, yaşlılık, yoksulluk, sosyal dışlanma.

Abstract: *This article examines the multifaceted relationship between the aging process and poverty in rural areas of Türkiye from a sociological perspective. The increasing elderly population in rural regions, alongside the migration of younger generations to urban centers, has led to heightened vulnerability among older adults in terms of care, social support, and economic security. Transformations in agricultural production, the prevalence of informal employment, and limited access to social security systems have further increased the risk of poverty for older individuals in rural areas. Nevertheless, elements such as community-based relationships and cultural continuity contribute to a differentiated experience of aging. Utilizing a literature review, the study evaluates the causes and consequences of elderly poverty within economic, social, and spatial contexts. The findings reveal that rural elderly poverty is not only economic in nature, but also has multidimensional effects including social exclusion, care dependency, and weakening intergenerational ties.*

Keywords: *Rural aging, old age, poverty, social exclusion.*

* Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Bölümü Balıkesir, Türkiye. asligozde.akis@balikesir.edu.tr.

ORCID: 0000-0003-2141-2787

GİRİŞ

Nüfus yaşlanması dünya üzerinde hemen hemen her coğrafyada gerçekleşen bir olgudur. Nüfus içerisinde doğum, ölüm ve göç gibi temel demografik değişimlerin sonucunda 60 veya 65 yaş üzeri bireylerin sayı ve oranının artması ile ilişkilendirilir. Bugün dünya nüfusunun %10,2'sini yaşlı nüfus oluşturmaktadır ve Türkiye'nin yaşlı nüfus oranı %10,6 ile bu oranın üzerinde yer almaktadır. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun yaşamakta ve Türkiye'de de 2024 itibariyle yaşlı bireylerin %55,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır (TUİK,2025). Nüfus içerisindeki sayısal değişimlere bağlı olarak toplumsal yaşamın birçok yönünde de değişim meydana gelmektedir; sağlık hizmetlerinden sosyal güvenlik sistemlerine, iş gücü piyasasından aile yapısına kadar pek çok alanda önemli etkiler yaratmaktadır.

Dünya üzerinde yaşlı bireylerin sayısındaki artış, her yaşta daha uzun yaşam beklentisinin artmasıyla, 1900'lerde başlayan doğurganlık oranlarındaki düşüşten ve yaşlılıkta artan yaşam beklentisinden kaynaklanmaktadır (Hooyman ve Kiyak, 2008). Bununla eş zamanlı olarak dünya nüfusu 20. yüzyılın ortalarından bu yana hızla kentleşmiştir. 1950 yılında dünya nüfusunun yaklaşık %30'u kentlerde yaşarken, 2025 yılı itibarıyla bu oran %58'dir. Birleşmiş Milletler 'in tahminlerine göre, 2030 yılında kentsel nüfusun toplam nüfusun %60'ına, 2050 yılında ise %70'ine ulaşması beklenmektedir (UN, 2019). Hızla kentleşmelerine rağmen, gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfuslarının daha büyük bir yüzdesi daha gelişmiş ülkelere göre kırsal alanlarda yaşamaktadır; bu nedenle, kırsal yaşlanmanın yol açtığı sorunları onlar için özellikle önemlidir. Toplumun daha genç bireylerinin kırsal alanlardan kentsel alanlara göç etmesi, yalnızca her iki alanın yaş yapılarını değil aynı zamanda bakım için akrabaların mevcudiyeti gibi çok çeşitli diğer yaşlanma sorunlarını da etkileyen bir kentleşme olgusunun önemli bir bileşenidir. Bu durum yaşlanma deneyimlerini oldukça değiştirmektedir.

Kırsal alanda yaşayan yaşlı bireyler, genellikle sınırlı sağlık hizmetlerine erişim, azalan sosyal destek ağları ve ekonomik kaynakların yetersizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Tarımsal üretime dayalı geleneksel yaşam biçimi de değişime uğramakta, yaşlı bireylerin geçim kaynakları daralmakta ve sosyal izolasyon riskleri artmaktadır. Özellikle yoksulluk, kırsal yaşlı nüfusun karşılaştığı en büyük risklerden biridir. Tarımsal üretime dayalı geleneksel geçim kaynaklarının zayıflaması, emeklilik sistemine erişimde yaşanan sınırlılıklar ve sosyal yardımların yetersizliği, yaşlı yoksulluğunu kırsal bölgelerde daha derin ve yapısal bir sorun hâline getirmektedir (ILO, 2023; WHO, 2022). Ancak, kırsal yaşlanma yalnızca zorluklarla değil, aynı zamanda belirli fırsatlarla da ilişkilidir. Kırsal alanların sunduğu doğayla iç içe yaşam, toplumsal dayanışma kültürü ve daha sakin yaşam ortamı, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırabilecek önemli fırsatlar da sunmaktadır. Kırsal toplumlarda daha güçlü olan toplumsal dayanışma ve aile destek yapıları, yaşlı bireylerin sosyal dışlanmadan korunmasına yardımcı olabilir (Tamkoç vd., 2023). Ayrıca, kırsal alandaki yerel tarım ve üretim olanakları, yaşlıların küçük çapta ekonomik faaliyetler içinde yer almalarına imkân sağlayabilir. Bu yazı Türkiye'de kırsal yaşlanmanın çeşitli zorluk ve fırsatlarını değerlendirirken aynı zamanda kırsal alanda yaşlı bireylerin yoksulluk ve sosyal dışlanma durumlarına da dikkati çekmeyi amaçlamaktadır.

Kırsal Alanda Yaşlanma

"Kırsal" alanları "kentsel" alanlardan ayıran evrensel olarak kabul görmüş bir standart

olmamakla birlikte kırsal alanların tanımlaması bağlama özgüdür, bölgeye göre değişir ve öncelikle coğrafi ölçüm birimine bağlıdır (Cohen ve Greaney, 2023). Bu nedenle kırsal toplulukların hepsi birbirine benzemeyebilmektedir. Kırsal topluluk kavramı genellikle sosyo-mekânsal ve sosyo-kültürel özellikler çerçevesinde tanımlamaktadır. Sosyo-mekansal yaklaşım, kırsal toplulukları nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu ve daha büyük/kentsel merkezlere olan mesafe unsurları bağlamında açıklar (Keating & Phillips, 2008). Sosyo-kültürel yaklaşım ise kırsalı sosyal bir yapı olarak değerlendirir. Kırsal kesimdeki insanlar daha sakin, daha az baskı altında bir yaşam tarzına sahip, güçlü topluluk duygusuna sahip, toprakla yakın bağları olan ve muhafazakâr, geleneksel değerlere sahip kişiler olarak nitelendirilmektedir (Atkin, 2003'ten akt. Keating & Phillips, 2008). Sosyolojik ve coğrafi olarak kırsal alan, tarımsal üretimin hakim olduğu, geleneksel ilişkilerin seyrettiği, toplumsal ve ekonomik değişimin kentlere göre yavaş gerçekleştiği, toplumsal iş bölümü ve uzmanlaşmanın kentlere göre daha zayıf ama yüz yüze ilişkilerin egemen olduğu sosyal çevreyi ifade etmektedir (Yardımcı, 2023).

Yaşlanma araştırmalarında toplulukların kırsal-kentsel statüsünü karakterize etmek için birden fazla ölçü olmakla birlikte, en yaygın kullanılan ölçü nüfus yoğunluğudur. Türkiye'de genel kabul nüfusu yirmi binden daha az olan yerleşim birimlerinin kırsal alan olarak tanımlanmasıdır. Ayrıca, Türkiye'de köy kavramı sıklıkla kırsal alanla birlikte ve ona eşdeğer anlamda kullanılmaktadır. Bunun yanısıra Türkiye'deki hızlı nüfus artışı ve iç göçler sonucunda işlevselliğini yitirmesi nedeniyle güncellenmiş ve kent-kır yapısını yansıtan "yoğun kent, orta yoğun kent ve kır" ayrımını içeren yeni bir sınıflama da bulunmaktadır (Yardımcı,2023). Türkiye'de kırsal alanda yaşlı nüfusun yoğunlaşması kentleşmenin başladığı ve yaygınlaştığı dönemde artmaya başlamıştır (Köse ve Erkan, 2020; Yakar ve Özgür, 2022). Türkiye'nin toplam nüfusunun %10'unu oluşturan 65 yaş ve üzeri bireylerin %30'u kır olarak sınıflandırılan yerlerde yaşamaktadır.

Sosyal gerontolojik perspektifte kırsal alanların özelliklerine kent merkezleri dışında, yaşlı bireylerin ve yaşadıkları toplumun yaşam tarzını, ilişkilerini ve yaşam koşullarını hesaba katmaktadır. Kırsal nüfusun yaşlanması değerlendirilirken özellikle iki temel süreç öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, kırsal alanlarda doğup büyüyen ve hayatlarını burada sürdüren bireylerin yaşlanmasıdır. Bu süreç, genellikle tarıma dayalı ekonomik faaliyetlerin sürdüğü, genç nüfusun iş veya eğitim gibi nedenlerle kentlere göç ettiği bölgelerde belirgindir. Yerinde yaşlanan bu bireyler, yaşlandıkça sağlık, sosyal destek ve ekonomik güvence gibi konularda farklı ihtiyaçlara sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra, bu yaşlı bireyler geleneksel yaşam tarzlarını sürdürerek kırsal kültürün devamlılığını sağlamakta ve topluluk içinde önemli sosyal roller üstlenmektedir. İkinci süreç ise kırsal alanlara yönelik net yaşlı göçüdür. Özellikle emeklilik sonrası kent hayatının stresinden uzaklaşmak, daha sakin bir yaşam sürdürmek veya doğayla iç içe olmak isteyen bireyler, kırsal bölgelere taşınmayı tercih edebilirler. Bu göç, kırsal alanlarda yaşlı nüfus oranının artmasına neden olmakta ve yaşlıların yaşam kalitesine dair yeni dinamikler ortaya çıkarmaktadır. Kentten kırsala göç eden yaşlılar, genellikle daha iyi ekonomik koşullara sahip olmakla birlikte, sosyal uyum, altyapı hizmetlerine erişim ve topluluk içindeki etkileşim açısından çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bununla birlikte, kırsala göç eden yaşlılar, yerel ekonomiye katkı sağlayabilir, kültürel etkinliklere katılım gösterebilir ve topluluk içindeki dayanışmayı güçlendirebilirler. Bu iki süreç, kırsal bölgelerde yaşlı nüfusun yaşam kalitesini ve sosyal yapıyı şekillendiren temel etmenlerdir. Yerinde yaş-

lanan yaşlılar daha çok tarım ve geleneksel topluluk yapıları içinde varlık gösterirken, göçle gelen yaşlılar kırsal yaşamı farklı sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerle zenginleştirmektedir (Hash vd., 2014).

Dolayısıyla, kırsal yaşlanma olgusunu anlamak için bu iki sürecin dinamiklerini birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Kırsal Alanda Yaşlı Yoksulluğu: Nedenler ve Sonuçlar

Kırsal alanda yaşlanma ve yoksulluk olguları, birbiriyle sıkı biçimde ilişkili ve çoğunlukla birbirini derinleştiren sosyo-demografik süreçlerin sonucudur. Türkiye'de ve dünyada son yıllarda gözlenen hızlı kentleşme, genç nüfusun eğitim, istihdam ve yaşam kalitesi gibi nedenlerle kırsal alanları terk etmesine neden olmuştur. Bu göç hareketliliği, kırsal bölgelerde yaşlı nüfusun oranını artırırken, aynı zamanda sosyal destek mekanizmalarının zayıflamasına yol açabilmektedir. Gençlerin kentlere göçü, kırsalda kalan yaşlı bireylerin yalnızlaşmasını, bakım desteğinden yoksun kalmasını ve ekonomik olarak kırılganlaşmasını beraberinde getirebilmektedir (Apak, Apak ve Doğan 2021).

Tarım politikalarındaki dönüşüm de kırsal yaşlı nüfusu doğrudan etkilemektedir. Küçük ölçekli tarım işletmeleri ve geleneksel üretim biçimleri, büyük şirketler ve mekanize üretim karşısında rekabet edemez hale gelmiştir. Bu durum, kırsal alanda yaşayan yaşlıların yaşamlarını sürdürdükleri ekonomik temeli zayıflatmakta, gelir güvencesizliği yaygınlaştırmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre, dünya genelinde kırsal alanda yaşayan yaşlıların yaklaşık %55'i herhangi bir emeklilik veya sosyal güvenlik sistemine dahil değildir. Türkiye'de de benzer bir durum söz konusudur; kırsalda yaşayan yaşlıların önemli bir bölümü, hayatları boyunca kayıt dışı çalıştıkları için düzenli bir emekli geliri elde edememektedir. TÜİK verileri yaşlıların işgücüne katılımını 2019'da %12,0 olarak gösterirken, 2023 sonunda %12,2'ye ulaştığını göstermektedir. TÜİK dönemlik verilerine göre 2024 sonunda 65 yaş üstü kişilerin işgücüne katılımı %13 seviyesindedir. Bu oranlar aslında yaşlıların emeklilikle geçinemediklerini ve ekonomik zorunlulukla çalışmak zorunda kaldıklarını da göstermektedir (TÜİK, 2025).

2021'de yaşlıların tarımda çalışma oranı %64,3 düzeyindeyken, hizmet sektöründe çalışma oranı %27,3, sanayide çalışma oranı %6,3 ve inşaatta ise %2,1seviyesinde yer almıştır. 2023 itibariyle fiilen çalışan yaşlı nüfusun %57,7'si tarımda, %32,1'i hizmetler, %7,3'ü sanayi, %2,8'i ise inşaat sektöründe çalışmaktadır. Oranlara bakıldığında çalışan yaşlı nüfusun büyük bölümünün tarımsal faaliyetlerle geçindiği görülmektedir. Tarıma dayalı ekonomilerde yaşanan değişiklikler, özellikle tarımda verimliliğin azalması ve çiftçilik gibi gelir getirici faaliyetlerin daralması, kırsal yaşlıların gelir kaynaklarını sınırlamaktadır. Tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan yaşlılar, bu sektörlerdeki değişimlere adapte olmakta zorlanmakta, iş gücü piyasasından dışlanabilmekte ve ekonominin dışında kalabilmektedirler. Bunun yanısıra emekli maaşları ve sosyal yardımlar ise kırsal yerleşimlerin %91'inde geçim kaynağı olarak yer almaktadır. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın (KUZKA) 2015 tarihli "TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi" raporu, kırsal yerleşimlerin %43'ünde yaşlıların ekonomik olarak bağımlı durumda olduğunu belirtmektedir ve bu yaşlı bireylerin yalnızca gelir yetersizliğiyle değil aynı zamanda üretim süreçlerinden dışlanmayla da karşı karşıya olduklarını ortaya koymaktadır. Aynı rapor yaşlı bireylerin %58'inin günlük yaşamlarında çocuklarına veya yakınlarına maddi/manevi olarak bağımlı olduğunu; yaşlı yoksulluğunu aynı zamanda hane içi bağımlılık ilişkileri üzerinden tanımlamayı da gerektirmektedir. Araştırmaya göre, kırsal yaşlıların %62'si sosyal yardımların yetersiz olduğunu ifade ederken %30'undan fazlası, barınma, ısınma ve ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada

Yaş Gruplarına Göre Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Olanların Oranı (TÜİK)

	Toplam Nüfus		Erkek		Kadın	
Yıllar	**Toplam**	**65+**	**Toplam**	**65+**	**Toplam**	**65+**
2015	34,0	28,7	32,2	27,9	35,8	29,3
2016	33,2	24,0	31,3	23,0	35,2	24,9
2017	30,7	21,9	28,8	19,8	32,6	23,6
2018	30,4	20,8	28,2	18,6	32,7	22,6
2019	32,1	20,5	30,1	18,3	34,0	22,3
2020	33,0	22,6	31,0	21,3	35,1	23,7
2021	32,9	16,8	30,8	15,5	35,0	17,9
2022	32,6	20,5	30,4	18,7	34,8	21,8
2023	30,7	23,1	28,5	21,5	32,9	24,3
2024	29,3	23,3	27,1	22,3	31,5	24,2

Tablo 1: *Yaş gruplarına göre yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranı, 2023, 2024 (Kaynak: TÜİK, Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2024)*

zorlandığını belirtmektedir (KUZKA, 2015, s. 40–48).

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (2024), verileri Türkiye'de yoksulluk oranını 2019 yılında %21,3 iken 2023 yılında %21,7 olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Bu oran, yaşlı nüfus için 2019 yılında %14,2 iken 2024 yılında %23,3'e çıkmıştır. Yani her dört yaşlıdan birinin yoksul olduğunu söylemek mümkündür.

Bu oran aynı zamanda 2 milyon 123 bin yaşlının yoksulluk sınırının altında yaşadığını göstermektedir. Ayrıca TÜİK verileri, Türkiye'de yaşlı yoksulluğunun genel yoksulluk oranıyla paralel seyrettiğini de göstermektedir. Bu durumun, düşük gelirli olarak çalışan kesimlerin yoksulluklarının yaşlılıkta da devam ettiği anlamına gelmektedir. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olan yaşlı nüfus cinsiyete göre incelendiğinde ise bu oranın yaşlı erkeklerde %22,3, yaşlı kadınlarda %24,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Yoksulluk, aynı zamanda yaşlı bireylerin haklara erişimini de sınırlandırmaktadır. Sosyal güvenlik erişim eksikliği, bilgiye ulaşma zorlukları, bürokratik işlemlerde karşılaşılan engeller, yaşlı bireyleri daha da kırılgan hale getirmektedir. Özellikle kırsalda yaşayan yaşlı kadınlar, mülkiyet haklarından dışlanma, yaşamları boyunca karşılıksız bakım emeği verme ve eğitime erişememe gibi nedenlerle, yaşlılıkta derin bir çoklu yoksunluk durumu yaşamaktadırlar (Tamkoç vd., 2023). Eğitim düzeyinin düşük olması çeşitli yaşam seyri koşulları ile birleşmekte ve yaşlılık döneminde düşük gelir, yoksulluk, sosyal güvencesizlik gibi ekonomik sıkıntılara yol açabilmektedir. Bu sıkıntılar yaşlı bireylerin sosyal yardımlara ve aile veya akrabalarının desteğine ihtiyaç duymasına neden olabilmektedir.

Kırsal bölgelerde altyapı, sağlık hizmetleri, sosyal bakım ve ulaşım olanakları kentlere oranla daha sınırlıdır. Bu durum, özellikle kronik hastalıklarla yaşayan ya da fiziksel kısıtlılıkları bulunan yaşlı bireylerin yaşam kalitesini ciddi biçimde etkilemektedir. Sağlık ve bakım hizmetlerine erişimde yaşanan bu eşitsizlik, yoksullukla birleştiğinde, yaşlıların hem fiziksel hem de psikososyal anlamda daha kırılgan hale gelmesine neden olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2022 raporuna göre, kırsalda yaşayan yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı, kentsel yaşlılara göre %30 daha düşüktür.

Öte yandan tıbbi bakım masrafları ve konut maliyetleri, yaşlanan bireylerin gelirinin birincil tüketim kaynaklarıdır ve ayrıca yaşlanma koşullarıyla birlikte önemli ölçüde artma olasılığı en yüksek olanlardır (Harrell ve Houser, 2011). Bu, yaşlanan bireyleri yalnızca yoksulluk riskiyle değil, yoksulluk gelir eşiğinin daha da altına düştükçe yoksulluğun derinleşmesi riskiyle de karşı karşıya bırakır.

Bireysel düzeyde kırsal yaşlı yoksulluğu, en temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasında zorluklarla kendini gösterir. Gelir yetersizliği, yeterli ve dengeli beslenememe, düzenli sağlık hizmetlerine ulaşamama, barınma koşullarının yetersizliği gibi temel sorunlar, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkiler. Özellikle kronik hastalıkları olan yaşlılar için bu durum, hastalıkların ilerlemesi, önlenebilir sağlık sorunlarının artması ve bakım ihtiyacının artması anlamına gelir. Ayrıca, sosyal izolasyon ve yalnızlık da yoksulluğun en belirgin psikososyal sonuçları arasında yer alır. Sosyal destekten yoksun kalan yaşlılar, depresyon, anksiyete ve intihara varan ruhsal problemlerle baş başa kalabilmektedir. Araştırmalar, yoksulluk içinde yaşayan yaşlıların ruh sağlığı sorunları yaşama riskinin, daha iyi ekonomik koşullarda yaşayan yaşıtlarına göre iki kat fazla olduğunu ortaya koymaktadır (WHO, 2022). Toplumsal düzeyde ise kırsal yaşlı yoksulluğu, sosyal dışlanmayı ve toplumsal bağların zayıflamasını beraberinde getirir. Yaşlı bireylerin üretim süreçlerinden dışlanması, karar alma mekanizmalarına katılamamaları ve toplumsal yaşamdan izole edilmeleri, kırsal toplumların sosyal bütünlüğünü olumsuz etkiler.

Kırsal yaşlı yoksulluğunun bir diğer önemli sonucu ise kuşaklar arası ilişkilerin zayıflamasıdır. Gençlerin kentlere göçüyle birlikte aile bağları gevşemekte, yaşlı bireyler çocuklarıyla fiziksel ve duygusal bağlarını sürdürememektedir. Bu durum, hem yaşlıların bakım ihtiyacının karşılanmasında sorun yaratmakta hem de kırsal aile yapısında çözülmeye yol açmaktadır. Ayrıca, yaşlı bireylerin torunlar üzerindeki bakım ve eğitim rollerinin azalması, kültürel aktarımı ve sosyal sermayenin sürekliliğini de tehdit etmektedir.

Sonuç: Kırsal alanda yaşlanma süreci, bireysel yaşam koşullarının yanı sıra toplumsal, ekonomik ve mekânsal dinamiklerle şekillenmektedir. Bu bağlamda, kırsalda yaşlılık deneyimi sadece gelir yetersizliğiyle sınırlı kalmayıp; sosyal dışlanma, yalnızlık, bakım ihtiyacının artması ve toplumsal katılımın azalması gibi çok boyutlu kırılganlıklarla iç içe geçmektedir. Çalışmalar kırsal yaşlı yoksulluğunun bireysel düzeyde yaşanan zorlukların ötesine geçerek yapısal nitelik taşıyan bir toplumsal sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, kırsalda yaşlanma olgusunun anlaşılması ve yoksullukla olan ilişkilerinin çözümüne yönelik yaklaşımlar hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bütüncül müdahaleleri gerektirmektedir.

Birleşmiş Milletler (UNECE, 2017)'in de dikkat çektiği gibi, yaşlıların öncelikle mental sağlık ve acil bakım ihtiyacı olmak üzere sağlık ve sosyal bakım hizmetlerine daha iyi erişimini sağlamak, kırsal ve kentsel bölgeler arası sağlıktaki eşitsizlikleri azaltmak, yaşlıların uygun maliyetli hizmet sunumunu ve hizmetlere erişimini iyileştirmek için ulaşım, barınma, sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin birleştirilmesi, hizmetlere erişilebilirlik ve sosyal entegrasyonu daha iyi sağlamak için uygun maliyetli ulaşım çözümleri geliştirmek, yaşlıların 'yerinde yaşlanmasına' olanak sağlamak için barınma ve yerel çevre koşullarının iyileştirilmesi temel hedefler kırsal alandaki yaşlı yoksulluğunun azaltılması konusundaki temel hedeflerdir. Öte yandan kırsal bölgelerde yaşlı bireylerin sosyal entegrasyonunu geliştirmek için gönüllülük ve toplum temelli girişimlerin geliştirilmesi, iç göçü ve daha fazla ekonomik kalkınmayı teşvik etmek amacıyla kırsal alanların ekonomik çeşitliliğini ve çekiciliğini artırmak için aşağıdan yukarıya sosyal girişimleri ve işbirlikçi girişimleri teşvik etmek de önemli hedefler olarak bunlar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Apak, E., Apak, H. & Doğan, B. (2021). Kırsal Alanda Yaşayan Yaşlılarda Sosyal Dışlanma: Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkiler. Akademik MATBUAT, 5 (2), 143-164. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/matbuat/issue/67570/978175

Cohen, S. A., & Greaney, M. L. (2023). Aging in Rural Communities. Current epidemiology reports, 10(1), 1–16. https://doi.org/10.1007/s40471-022-00313-9

Harrell, R., & Houser, A. (2011). State housing profiles: Housing conditions and affordability for the older population. AARP Public Policy Institute: Washington DC, USA.

Hash, K. M., Jurkowski, E., Jurkowski, E. T., & Krout, J. A. (2014). Aging in rural places: Programs, policies, and professional practice. Springer Publishing Company.

Hooyman, N.R. and Kiyak, H.A. (2011) Social Gerontology: A Multidisciplinary Perspective. 9th Edition. Pearson, New York.

ILO,2023. (International Labour Organization). World Social Protection Report 2023–25: Universal social protection to end poverty.

Keating, N., & Phillips, J. (2008). A critical hu man ecology perspective on rural ageing. In Rural Ageing (pp. 1-10). Policy Press.

Köse, M. & Aydın, Y. (2022). Coğrafi mekânın yaşlanma üzerindeki etkilerinin incelenmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (48), 325-341. DOI: 10.31795/baunsobed.1085158

Tamkoç, B., Sürsavur, L., Erdemir Turgut, A., Karataş, K. (2023). Kırsalda Yaşayan Yaşlıların Yoksulluk Durumları ve Yoksullukla Baş Etme Biçimleri: Satılar Köyü Örneği. Toplum ve Sosyal Hizmet, 34(4), 791-813. https://doi.org/10.33417/tsh.1195061

TÜİK, 2025. İstatistiklerle Yaşlılar, 2024. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2024-54079

UN,2019. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Urbanization Prospects 2018: Highlights (ST/ESA/SER.A/421).

Yakar, M., ve Özgür, E. M. (2022). Türkiye'de Nüfus Yaşlanması, Yerel Düzeyde Tehlike Çanları Çalıyor! Coğrafya Dergisi (44), 231-250.

Yardımcı, B. (2023). Türkiye'de Kırsal Alan Tanımının Serüveni. Bölgesel Kalkınma Dergisi, 01(02), 193-213.

HABER ETKİNLİK

Bahadın Yaşlanma Vakfına Üniversitelerden Ziyaret

Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Gerontoloji ve Sosyal Hizmetler Bölümleri ile Çavdır Meslek Yüksekokulu Yaşlı Bakımı Programı'nın değerli akademisyenleri ve öğrencileri Kasabamıza ziyaret gerçekleştirdi.

Bahadın Yaşlı Bakım Merkezi'nde gerçekleştirilen bu etkinlik, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yürütülen ÜNİDES programı kapsamında; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin koordinatörlüğünde ve Akdeniz Üniversitesi'nin katkılarıyla yürütülen bir sosyal sorumluluk projesi çerçevesinde düzenlenmiştir.

Ziyaret kapsamında, evde bakım, kırda esnek bakım hizmetleri ve kurum bakımına yönelik uygulamalar yerinde incelendi. Katılımcılar arasında, Prof. Dr. Nilüfer Korkmaz Yaylagül, Doç. Dr. Sevinç Sütlü, Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akbaş, Öğr. Gör. Özge Kutlu, Araş. Gör. Jülide Yılmaz ve kıymetli öğrenciler yer aldı.

Yaşlı bakım alanında "Bahadın Modeli" olarak anılmak, kurumumuz açısından büyük bir gurur ve onur vesilesi olmuştur. Bu kapsamda geçirdiğimiz gün, son derece verimli, öğretici ve aynı zamanda keyifli olmuştur. Bu özel günde bizleri yalnız bırakmayan Vakıf Başkanımıza ve Bahadın Belediye Başkanımıza teşekkür ederiz.

Ziyaretleri ve katkıları için tüm akademisyenlerimize ve öğrencilerimize gönülden teşekkür ediyoruz.

DERLEME

TOPLUMUN ZAYIF HALKASI YAŞLILAR :

YOKSULLUK VE YAŞLILAR

İbrahim YERDEN*

GİRİŞ

Yoksulluk ve yaşlılar içerik olarak iki ayrı kavram. Doğal olarak aklımıza şöyle bir soru gelmektedir: Farklı olan iki kavramın birbiriyle bağlantısı nedir? Toplumsal değişiklikler sonucu iki kavramın birbirleriyle olan bağlantısı yazımızın ilerleyen sürecinde irdelenecektir.

Türkiye'de, günümüz koşullarında ekonomik kriz giderek derinleşmektedir. Toplumun her kesimini etkileyen ekonomik kriz yaşlılar açısından ne anlam ifade etmektedir? Türk lirasının büyük değer kaybı, yüksek enflasyon, artan borçlanma maliyetleri ve buna bağlı olarak yükselen kredi ile karakterize edilen bir mali ve ekonomik krizden söz edebiliriz (Michaelson, 2023). Krizin temel nedenleri arasında Türkiye ekonomisinin aşırı cari açık vermesi, özel sektörün büyük miktarda yabancı para cinsinden borçlanması ve Türkiye'deki siyasi otoritenin faiz politikası konusundaki alışılmadık görüşleri yer almaktadır (Borzou Daragahi 2018, Financial Times 5 Haziran 2018 ve Matt O'Brien 2018).

Türkiye'de yaşlı nüfus giderek artmakta ve bu durum sosyal ve ekonomik birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Yaşlıların yaşam kalitesini düşüren en büyük etmenlerden biri de yoksulluktur. Bu yazıda, Türkiye'de yaşlıların karşılaştığı yoksulluk sorunlarını, bu durumun nedenlerini ve olası çözüm yollarını ele alacağız.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, Türkiye'de 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı 2023 itibarıyla %9,5'e ulaşmıştır. Bu oranın 2050 yılında %20'ye çıkacağı öngörülmektedir. Yaşlı nüfusun artması, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve bakım hizmetleri gibi alanlara daha fazla kaynak ayrılmasını gerektirmektedir.

Yaşlılıkla birlikte sağlık sorunları da artmakta ve bu durum yüksek sağlık harcamalarını beraberinde getirmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar ve ilaç masraflarının yüksekliği, yaşlıların ekonomik durumunu olumsuz etkilemektedir.

Makalenin Sorusu ve Odak Noktaları

Yaşlılar neden toplumun yoksulluk sınırı altında yaşıyorlar ve bunu etkileyen faktörler nelerdir?

Makalenin sorusunu belirleyen kavram ve terminolojinin kısa bir tanıtımı ile başlayalım:

* Dr. Öğretim Üyesi Amsterdam Üniversitesi, Kültürel Antropolog, Bahadın Yaşlanma Vakfı kurucularından e.mail: yerden@tiscali.nl

Yaşlılık: Yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu sürecin tanımına kültürel ve yasal politikalar açısından bakabiliriz. Kültürel olarak kişinin hissettiği yaşla alakalıdır. Toplumsal olarak yaşlılığı genelde insanın "elden ayaktan düşmesi" olarak tanımlarız. Buradan hareketle fiziksel olarak bağımlı konuma gelindiğinde kişiler yaşlı kategorisine girmekte veya yaşlı olarak tanımlanmaktadır.

Yaş veya yaşlılığa yüklenen anlam ise tamamen yasal politikaların belirlenmesi ile ilgilidir. İnsanlar yaş kategorileri ile toplumsal sorumluluklarını yerine getirmektedirler (Yerden, 2014). Genel olarak, Türkiye'de emeklilik yaşı (2022 itibarıyla) erkekler için 65, kadınlar için ise 60'tır. Emeklilik yaşına gelen bir insan iş hayatını sonlandırarak, emeklilik sürecine başlamaktadır.

Yoksulluk: Bireyin veya ailenin gündelik yaşamlarında temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde yeterli ekonomik gelire sahip olmaması durumudur. Temel ihtiyaçlar her dönem ve yaşanan süreçlere göre değişmektedir. Özellikle yaşamın devam ettirilmesi için gerekli olan beslenme, barınma gibi ihtiyaçların karşılanamaması yoksulluk olarak tanımlanmaktadır.

Burada önemli olan göreceli yoksulluktur. Bireyin veya ailenin toplumun genel refah düzeyine göre belirlenen bir sınırın altında yaşamasıdır (Kübra Sarı, 2021, Nederland, Stavenuiter ve Wentink, 2007). Yaşlılar genel olarak emekli maaşlarıyla veya birtakım sosyal ödenekle[1] yaşamlarını dizayn etmektedirler. Türkiye'de en düşük emekli maaşı 2025 Ocak ayında 14.469[2] TL olarak belirlenmiştir. 2025 yılı için aylık net asgari ücret [3]: 22.104 TL'dir. Yaşlıların aylık emekli maaşları asgari ücretin oldukça altında yer almaktadır. Türkiye'de yaşlıların aylık gelir ve giderlerine yönelik özel bir veri yok. Fakat TÜRK-İŞ konfederasyonu Ocak 2025 açlık ve yoksulluk sınırı[4] verilerine göre gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarına göre yaşlılar yoksulluk sınırının altında yaşamaktadırlar.

Yaşlılar için Siyasal, Sosyal ve Örgütsel Desteklerin Eksikliği

Yaşlılara yönelik sosyal desteklerin yetersiz olması da yoksulluğun önemli bir nedenidir. Sosyal yardımların ve hizmetlerin yetersizliği, yaşlıların maddi anlamda zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre yaşlı nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır. Yaşlıların sosyal, kültürel, ekonomik, hukuk ve siyasal anlamda haklarını savunacak örgütlenmemenin olmaması büyük bir eksikliktir.

Batı Avrupa'da yaşlılar kurumsal anlamda örgütlüler. Örneğin Hollanda'da, ANBO, KBO-PCOB, PCOB ve NOOM gibi farklı yaşlılar sendikaları var. En önemli yaşlılar sendikası ANBO (Hollanda Genel Yaşlılar Sendikası): Hollanda'daki en büyük ve en etkili yaşlılar örgütlerinden biridir ve neredeyse 400.000 üyesi vardır. Yaşlıların kendilerinin oluşturduğu dernekler, vakıflar ve siyasi partiler bulunmaktadır. Bu tür kurumsal örgütlenmeler yaşlıların her alanda haklarını savunmaktadırlar. Ayrıca yaşlılar için yapılacak çalışmalar için farklı bütçe olanakları ve fonlar bulunmaktadır. Yapılacak çalışmalar, projeler ve araştırmalar fonlar aracılığı ile desteklenmektedir.

---

[1] Emeklilik türü: SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığıdır. Maaş hesabında kullanılan formül yer alır. En düşük emekli maaşı, belirli koşulları sağlayan kişiler için belirlenen bir alt sınır maaştır.

[2] Emekli Aylığı Tutarı Kanunu: 4 Şubat 2025 tarihli ve 32803 sayılı Resmi Gazete'de "7539 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" yayımlandı. Sosyal güvenlik sirküleri: NO: 2025/8 8/2/2006 tarihli ve 5454 sayılı Kanunun 1'inci maddesi uyarınca yapılacak ek ödeme dâhil 14.469 Türk Lirası'ndan az olamaz.

[3] Asgari ücret: 2025 Yılı asgari ücreti ve asgari ücret desteği tutarları. Sosyal Güvenlik Bülteni - 2024/31

[4] TÜRK-İŞ Konfederasyonu tarafından, çalışanların geçim koşullarını ortaya koymak ve temel ihtiyaç maddelerindeki fiyat değişikliğinin aile bütçesine yansımalarını belirlemek amacıyla her ay, düzenli olarak yapılan bu araştırmanın 2025 Ocak ayı sonucuna göre;31 Ocak 2025 açlık ve yoksulluk, ARŞİV, Genel, Manşet.

Türkiye yaşlıların yoksulluğuyla mücadele etmede oldukça yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de yaşlılar, Batı Avrupa örneğinde olduğu gibi sendikal, siyasi, sosyal ve kültürel çalışmalar yaparak (vakıf ve dernekler düzeyinde) kendi örgütlülüklerini yaratmalıdırlar.

Yoksulluk ve yaşlılık konuşulmayan ve tartışılmayan bir tabu. Türkiye'de büyük bir oranda gizli yoksulluk yaşanmaktadır. Genelde yaşlılar yoksulluklarının konuşulmasını istemezler. Birilerinin bilmesinden rahatsız olurlar. Gurur meselesi olarak görmektedirler. Gelir düzeyi yüksek gibi görünen ancak borçlarla yaşayan yaşlıların sayısı oldukça fazladır. Her geçen gün yaşlı nüfusu artan Türkiye'de ise bu yetersizlikler ilerleyen süreçlerde sorunlar doğuracaktır. Özellikle yoksul nüfusun içinde ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalan yaşlılar için devlet eliyle sosyal hizmet, sosyal bakım, sosyal güvenlik ve sağlık ihtiyaçlarını kapsayan politikalar ve buna uygun yeterli yardım modelleri oluşturulmalıdır: Yoksullukla mücadele için emeklilik maaşlarının artırılması gerekmektedir. Emeklilik maaşlarının yaşanabilir bir düzeye getirilmesi, yaşlıların hayat standartlarını yükseltecektir. Yaşlıların sağlık hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması ve sağlık harcamalarının düşürülmesi, ekonomik yüklerini hafifletecektir. Ücretsiz veya düşük maliyetli sağlık hizmetlerinin sunulması, yaşlıların yaşam kalitesini artıracaktır. Yaşlılara yönelik sosyal yardımların ve hizmetlerin artırılması, yoksullukla mücadelede önemli bir adım olacaktır. Sosyal desteklerin kapsamının genişletilmesi ve erişilebilirliğinin artırılması gerekmektedir. Ailelerin yaşlı bireylere destek olmasını teşvik edecek politikaların geliştirilmesi, yaşlıların maddi ve manevi anlamda güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Sorunlara yönelik kalıcı ve etkili çözümler oluşturulması kaçınılmazdır. Ancak, bu şekilde yaşlı yoksulluğunun toplumsal bir sosyal sorun olması engellenebilir (Kahrıman, 2014 ve Nederland, Stavenuiter ve Wentink, 2007). Yoksulluğun sonuçları olan yetersiz eslenme, sağlık sorunları ve sosyal adaletsizlik, yaşlıların yaşam kalitesini düşürür ve sosyal dışlanmaya neden olur.

Yoksulluk aile içi bakımı etkilemektedir. Aile modelleri hızlı bir şekilde değişmektedir. Gittikçe azalan geleneksel aile yapısı, çoğalan çekirdek aile ve tek başına (veya çocuğu ile birlikte) yaşayan ebeveynler gibi aile modellerini gözlemekteyiz. Aile fertleri daha özgürlükçü bir yaşamı tercih etmektedirler. Aile içi değişiklikler yaşlıların aile desteğinin azalmasına veya yok olmasına yol açmaktadır (Yerden, 2014). Bu durum, yaşlı bireylerin ekonomik olarak daha kırılgan hale gelmesine neden olmaktadır. Ekonomik krizler genel olarak ailelerde geçim sıkıntılarına yol açmakta ve aile içerisinde büyük çatışmaları da beraberinde getirmektedir.

Değişen yaşam perspektifi (yaşlı) anne-babaya bakımın nasıl olmasını ve bu gelişmeler doğrultusunda aile içi bakımın günümüz koşullarına uyarlanması gerekmektedir.

Kırsal ve Kentlerde Yaşanan Yoksulluk

Yoksulluk kırsal ve kentlerde yaşayan yaşlıları farklı biçilmede etkilemektedir. Kırsalda yaşayan yaşlılar, genel olarak toprak mülkiyetin olmaması veya olsa dahi toprakların küçük ölçekli olması nedeniyle ya da tarım sektöründe işgücüne sahip işçiler arasında görülen yoksulluk türüdür (Kartal ve Demirhan, 2014: 141 – 142). Yoksulluk kırsal kesimde toprak mülkiyetine sahip olmayan köylü bireyler, tarım işçileri ve küçük ölçekli toprak sahipleri arasında oldukça fazla görülen bir durumdur. Küreselleşen dünyada etkileri daha fazla görülen kapitalizmin etkisi yine küreselleşmeyle birlikte kırsal alanda geçimini tarımdan sağlayan bireyleri olumsuz etkilemiştir (Öztürk, 2008: 268).

Kırsal bölgelerde kader olarak görülen yoksulluk, insanları kentlere doğru göçe mecbur bırakmış, bununla beraber de kentsel yoksulluğun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Kente göçle birlikte kentsel yoksulluğa maruz kalan bireylerin verilen sosyo-ekonomik yardımlar aracılığıyla kent hayatına tutunmaları amaçlanmış, bu neticede de kentler sosyo-ekonomik yardımların

en çok sağlandığı bölgelere dönüşmüştür (Kartal ve Demirhan, 2014: 137).

Kentlerde yaşayan yaşlılar genel olarak emekli maaşlarıyla veya birtakım sosyal ödeneklerle yaşamlarını dizayn etmekteler. Genel olarak kentli veya kentlerde yaşayan yaşlılar (düşük emekli maaşları veya sosyal ödenekler sonucu) yoksulluk içinde yaşamaktadırlar.

SONUÇ: Yaşlı nüfusun önemli bir kısmı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yaşlı bireyin yaşadığı yoksulluğun temel nedenlerinden biri, emeklilik maaşlarının yaşam standartlarını karşılayacak düzeyde olmamasıdır. Emekli maaşlarının düşük olması, yaşlıların temel ihtiyaçlarını karşılamasını zorlaştırmakta ve yoksulluk riskini artırmaktadır. Sağlık harcamalarının yüksekliği ve sosyal desteklerin eksikliği, yaşlıların ekonomik zorluklar yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca, işgücüne katılım oranlarının düşüklüğü ve aile desteklerinin azalması da yoksulluğu artıran faktörler arasında yer almaktadır.

Türkiye'de yaşlılar ve yoksulluk sorunu, sosyal politikaların ve ekonomik düzenlemelerin dikkatle ele alınmasını gerektiren önemli bir konudur. Yaşlı nüfusun yaşam kalitesini artırmak ve yoksullukla mücadele etmek için emeklilik maaşlarının artırılması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, sosyal desteklerin güçlendirilmesi ve aile desteklerinin teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu adımlar, yaşlı bireylerin daha huzurlu ve güvenli bir yaşam sürdürmelerine olanak sağlayacaktır. Yaşlıların her alamda haklarını savunacak siyasal, sosyal, kültürel ve sendikal örgütlenme çalışmaları yapılmalıdır.

Devlet yoksullukla mücadeleyi sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak yerine getirmelidir. Aynı zamanda da kuşaklar arası bir dayanışma sağlanmalıdır. Gittikçe yaşlanan toplumda genç kuşaklar yaşlılara bakımı sorumluluklarının bir gereği olarak görmelidirler. Dayanışma toplumu ve buna uygun gelenek ve görenekler süreç içerisinde geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Borzou D. (2018), Erdogan Is Failing Economics 101. Foreign Policy. 14 Nisan 2019.

Financial Times (2018), Inflation rise poses challenge to Erdogan as election looms. Financial Times, 5 Haziran 2018.

Kahrıman, A. (2014), Türkiye'de Sosyal Koruma Kapsamında Yaşlılık ve Yaşlılıkla İlgili Uygulanan Politikalar (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi.

Kartal, N. ve Demirhan, Y. (2014), Türkiye'de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15 (2) 135-154.

Kübra Sarı, H. (2021), Yaşlılık ve Sosyal Hizmet İlişkisi Bağlamında Yaşlılık ve Yoksulluk. Yüksek Lisans Öğrencisi, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Yönetimi Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-0235-035X. Dergi park: Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, Yıl 2021, Cilt: 5 Sayı: 1, 159 - 167, 30.06.2021

Kokaçya Duvan. E., Kantar Davran, M., (2023) Yaşlılık olgusu ve kırsal alanda yaşlılık. İksad yayınevi Ankara.

Matt O' Brien (2018), Turkey's economy looks like it's headed for a big crash. Washington Post. 8 Nisan 2019 ve 30 Ocak 2022.

Michaelson, R. (2023), Turkey's economic crisis expected to deepen after Erdoğan tops poll. The Guardian, ISSN 0261-3077.

Nederland, T., Stavenuiter, M., ve Wentink, M. (2007), Verborgen armoede: De inkomenspotitie van 65 plussers met een onvolledige AOW. Verwey Jonker Instituut. Mei 2007.

TÜRK-İŞ Konfederasyonu, 2025 Ocak ayı sonucuna göre; 31 Ocak 2025 açlık ve yoksulluk, ARŞİV, Genel, Manşet.

Turkey's Lessons for Emerging Economies: caixinglobal.com. 28 Nisan 2019.

Yerden, İ. (2014), Tradities in de knel: Zorgverwachtingen en zorgpraktijk bij Turkse ouderen en hun kinderen in Nederland. AMB Uitgeverij.

DERLEME

YAŞLILIK VE YOKSULLUK: LİTERATÜR TARAMA VE EĞİLİMLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

OLD AGE AND POVERTY: A STUDY ON LITERATURE REVIEW AND TRENDS

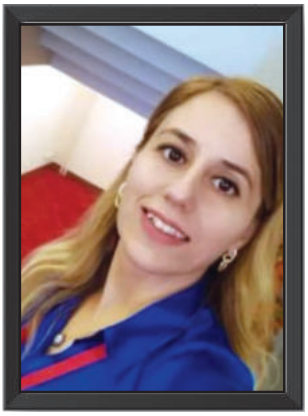

Elif ÇEVİK *

Özet: Yaşlılık ve yoksulluk, günümüz toplumlarının karşılaştığı önemli sosyal zorluklar arasında yer almaktadır. Bu iki olgunun kesişimi, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini ve toplumsal refahı doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmanın temel amacı, Web of Science (WoS) veri tabanını kullanarak yaşlılık ve yoksulluk konularına literatürde ne derece ilgi gösterildiğini, hangi ülkeler ve yazarlar tarafından ele alındığını ve en çok atıf alan eserlerin önemini belirlemektir. Bu bağlamda, yaşlılık ve yoksulluk arasındaki ilişkinin derinlemesine anlaşılmasını sağlamak amacıyla bibliyometrik bir analiz gerçekleştirmiştir. 11.09.2024 tarihinde, Web of Science veri tabanında "old age (yaşlılık)" ve "poverty (yoksulluk)" anahtar kelimeleri birlikte kullanılarak tarama yapılmış ve 1980-2024 yılları arasında yayımlanmış toplam 826 eserin verileri analiz için temel alınmıştır. Elde edilen veriler, VOSviewer programı kullanılarak görselleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, yaşlılık ve yoksulluk alanındaki önde gelen araştırmacıları, ülkeleri, en çok atıf alan eserleri ve tercih edilen yabancı dilleri ortaya koyarak, bu alandaki araştırma eğilimlerini gözler önüne sermektedir. Literatür taraması, ilgili çalışmaların sayısını, atıf oranlarını ve anahtar kelimeleri analiz ederek, yaşlılık ve yoksulluk konusundaki akademik literatürün genel çerçevesini sunmaktadır. Bu çalışma, araştırmacılara, politika yapıcılara ve sosyal hizmet uzmanlarına değerli bilgiler ve öneriler sağlayarak, yaşlılık ve yoksulluk arasındaki ilişkinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, bu alandaki mevcut boşlukları belirleyerek gelecekteki araştırmalara yol gösterecek önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, yaşlılık, yoksulluk

Abstract: *Old age and poverty are among the major social challenges faced by contemporary societies. The intersection of these two phenomena directly affects the quality of life of older individuals and overall societal well-being. The primary aim of this study is to determine the extent of interest in old age and poverty in the literature, which countries and authors have addressed these topics, and the significance of the most cited works by utilizing the Web of Science (WoS) database. In this context, a bibliometric analysis was conducted to gain a deeper understanding of the relationship between old age and poverty. On September 11, 2024, a search was performed in the Web of Science database using the keywords "old age" and "poverty" together, and a total of 826 works published between 1980 and 2024 were analyzed. The obtained data were visualized using the VOSviewer software. The results highlight the leading researchers, countries, most cited works, and preferred foreign languages in the field of old age and poverty, revealing research trends in this domain. The literature review examines the number of relevant studies, citation rates, and keywords, providing an overall framework for academic literature on old age and poverty. This study aims to contribute to a more comprehensive understanding of the relationship between old age and poverty by offering valuable insights and recommendations to researchers, policymakers, and social service professionals. Furthermore, it identifies existing gaps in this field, serving as a crucial guide for future research.*

Keywords: *older people, old age, poverty*

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitim Uzmanı, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0002-4728-2450, nazlican95@hotmail.com

GİRİŞ

Yaşadığımız yüzyıl, teknolojik alanda önemli değişimlere ve gelişmelere tanıklık etmiştir. Bilim ve teknolojideki ilerlemeler, yaşam koşullarını iyileştirirken sağlık hizmetlerinin etkinliği ve erişilebilirliğini artırmış, bu da ortalama yaşam beklentisinin yükselmesine ve doğurganlığın azalmasına yol açmıştır (Arpacı, 2009: 62). Bu durum, yaşam kalitesinin artmasını sağlarken, aynı zamanda ileri yaştaki bireylerin sayısının ve onlara ilişkin sorunların da artmasına neden olmuştur. Özellikle, yaşlı bireylerin en büyük zorluğu, aktif çalışma dönemlerinde elde ettikleri gelirin kaybı ve buna bağlı yoksulluk halidir; bu nedenle, yaşlı nüfus, yoksulluktan en fazla etkilenen risk gruplarından birini oluşturmaktadır.

Son yıllarda, yaşlılık ve yoksulluk konuları, sosyal bilimler ve sağlık araştırmaları alanında önemli bir yer tutmaktadır. Bu iki olgunun etkileşimini anlamak, sosyal politika geliştirme, hizmet planlama ve toplumsal refah stratejileri açısından kritik bir öneme sahiptir. Başlangıçta yaşlılık, sadece kronolojik ve biyolojik bir süreç olarak değerlendirilirken, günümüzde bunun sosyal ve kültürel süreçlerden ayrı düşünülemeyeceği kabul edilmektedir (Yaylagül ve Baş, 2016: 141). Yoksulluk ise, sadece ekonomik bir olgu olmanın ötesinde, sosyal, politik ve kültürel boyutları olan karmaşık bir yapıya sahiptir (Gölçek ve Organ, 2023: 69). Bu iki olgunun kesişimi yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ve toplumsal refah açısından kritik bir öneme sahiptir. Yoksulluk, yaşlılık döneminde karşılaşılan zorlukları daha da derinleştirebilir. Bu nedenle bu çalışmada yaşlılık ve yoksulluk konularının literatürdeki yeri ve genel eğiliminin ortaya konması hedeflenmektedir. Bu yöntemler, akademik çalışmalar arasındaki bağlantıları görsel olarak analiz etmeye, araştırma eğilimlerini belirlemeye ve bilgi akışlarını anlamaya yardımcı olmaktadır (Gülmez vd., 2021: 217).

Yaşlanma, Yaşlılık ve Yoksulluk

Dünya sağlık örgütüne göre, 65 yaş ve üzerindeki kişiler yaşlı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım içinde, 65 ile 74 yaş arasındaki kişiler "erken yaşlı", 75 yaş ve üzerindekiler ise "geç yaşlı" olarak sınıflandırılmaktadır (Orimo vd, 2006: 149). Yaşlılık kavramı ve bireylerin kendilerini yaşlı hissetme durumu, kişiden kişiye değişiklik gösterse de, yaşlılık her insanın yaşamının ileri bir aşamasında deneyimleyeceği fizyolojik bir süreçtir (Karadeniz ve Öztepe, 2013). Yaşlılık, toplumun gelişimi, bireylerin sağlık durumu, sosyal ve psikolojik koşullar gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösteren, yaşanılan döneme, coğrafyaya, toplumsal normlara, değerlere ve kültürel özelliklere göre farklılık arz eden sübjektif bir kavramdır (Tufan, 2016: 132; 2007: 32).

Biyolojik açıdan incelendiğinde, yaşlanma, moleküler ve hücresel düzeyde meydana gelen hasarların birikmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu birikim, zamanla fizyolojik kapasitenin azalmasına ve çeşitli hastalık risklerinin artmasına neden olarak bireyin genel yeteneklerinde düşüşe yol açmaktadır. Ancak, yaş ile ilişkili değişikliklerin kesin bir doğrusal ilişkisi bulunmamaktadır. Bu da; yaş ilerledikçe herkesin aynı şekilde etkilenmediği anlamına gelmektedir. Örneğin, 70 yaşındaki bir birey, fiziksel ve zihinsel olarak aktif bir yaşam sürdürebilirken, bir diğer birey temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için önemli tıbbi desteğe ihtiyaç duyabilir. Yaşlanma süreci rastgele bir şekilde ilerler ve bireylerin yaşlılık dönemlerinde hangi koşullarda olacaklarını önceden bilmek mümkün değildir. Ancak, çeşitli çevresel etmenler ve bireysel özellikler bu süreci etkileyebilir (Bilir, 2018: 13). Bu bağlamda, yaşlanma süreci, bireylerin geçmiş sağlık durumları ve yaşam tarzlarından önemli ölçüde etkilenmektedir. Sosyal destek, yaşlılık dönemindeki zorluklarla başa çıkmayı kolaylaştırarak, bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarını iyileştirebilir. Ayrıca, çevresel faktörler; yaşam koşulları, ulaşım imkânları ve sağlık hizmetlerine erişim gibi unsurlar, yaşlı bireylerin karşılaştığı zorlukları artırabilir veya azaltabilir. Bu unsurlar, yaşlanma sürecinin karmaşıklığını anlamamıza yardımcı olurken, yaşlıların yaşam kalitelerini artırabilmek için

hangi alanlarda desteklenmesi gerektiğini de gözler önüne sermektedir.

Yoksulluk, en temel anlamda "yokluk" durumunu ve gereksinimlerini karşılayacak temel maddi olanaklardan "yoksun" olmayı ifade etmektedir. Genel olarak, yoksulluk, gelir eksikliği nedeniyle asgari yaşam standartlarını sürdürebilmek için gerekli mal ve hizmetlerden faydalanamama halini ve bu durumun getirdiği sosyal mahrumiyet hissini tanımlamaktadır (Topgül, 2013: 279).

Yoksulluk ve yoksunluk süreçleri bireyler ve ülkeler arasında, hatta ülkelerin içinde de farklılıklar gösterdiğinden, yoksulluğun tek ve sabit bir tanımını yapmak zordur. Yoksulluk, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok faktörü içeren çok boyutlu bir olgudur. Yoksulluk, bireylerin yaşamın temel gereksinimlerini karşılayamama durumu olarak tanımlanırken, dar anlamda açlık ve barınma eksikliği, geniş anlamda ise gıda, giyim ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına rağmen toplumun genel seviyesinin altında kalmayı ifade etmektedir (Karadeniz ve Öztepe, 2013). Townsend (1979) de yoksulluğu, bireyler veya grupların toplumlarındaki yaygın yaşam standartlarına (beslenme, etkinlikler, yaşam koşulları vb.) erişim sağlamak için gerekli kaynaklardan yoksun olmaları nedeniyle toplumdan dışlanma durumu olarak tanımlamıştır. Yoksulluk, mutlak ve göreli olmak üzere iki temel tanıma sahiptir. Mutlak yoksulluk, bireylerin hayatta kalabilmesi için gerekli temel ihtiyaçları karşılayacak yeterli kaynağa sahip olamamasını ifade ederken, gıda yoksulluğu bu durumun en belirgin örneğidir. Göreli yoksulluk ise bireylerin gelir ve yaşam standartlarının, toplumun genel ortalamasıyla karşılaştırılmasıdır. Bu tür yoksullukta, bireyler temel ihtiyaçlarını karşılayabilseler de, toplumsal refah seviyesinin altında kalmaları nedeniyle sosyal hayata katılımları kısıtlanır. Dolayısıyla, göreli yoksullar, fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabilen ancak toplumsal katılım için gerekli kaynaklardan yoksun olan bireylerdir (Ak ve Közleme, 2017). Yoksulluk, başlangıçta yalnızca gelir seviyesiyle tanımlanırken, zamanla daha geniş bir sosyal olguya dönüşmüştür. İlk olarak, yoksulluk temel ihtiyaçları karşılamak için yeterli maddi kaynağa sahip olmama durumu olarak ele alınırken, günümüzde sosyal dışlanma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksiklikleri, kültürel fırsatlara katılım gibi unsurları da kapsayan bir kavram haline gelmiştir. Yoksulluk, sadece düşük gelirle sınırlı kalmayıp, ırk, etnik köken, yaş, cinsiyet, göçmenlik ve mekânsal ayrımcılık gibi faktörlerle de şekillenen çok boyutlu bir olgu olarak anlaşılmaktadır (Karakaya, 2024). Bu değişim, yoksulluğun yalnızca ekonomik bir durum değil, sosyal eşitsizlikle ilişkili bir olgu olduğunu göstermektedir.

Yaşlanma, fiziksel ve psikolojik değişimlerin yanı sıra sosyal ve ekonomik gereksinimlerde de farklılıklara yol açmaktadır. Ülkemizde yaşlı nüfus, artan işsizlik ve gelir düşüşü gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki yaşlılar için işsizlik sorunu kronikleşmiştir. Çalışan yaşlılar ise genellikle düşük ücretlerle istihdam edilmektedir. Yaş, istihdam koşulları ve ücret belirlemede önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Emeklilik sonrası gelir kaybı, makineleşme, sağlık sorunları ve artan yaşam maliyetleri gibi etmenler, yaşlıların ekonomik sıkıntılar ve yoksullukla daha fazla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bu durum, yaşlıların yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Danış, 2009: 71-72). Gelir ve yaşam koşulları araştırmasına göre, Türkiye'de eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60'ına dayanan yoksulluk oranı, 2019'da %21,3 iken, 2023'te %21,7'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfus özelinde ise bu oran, 2019'da %14,2 iken, 2023'te %21,7'ye çıkarak önemli bir artış göstermiştir (TUİK, 2024). Bu durum, yaşlı nüfusun ekonomik koşullarının daha da zorlaştığını ve yoksulluk oranının arttığını ortaya koymaktadır. Genel yoksulluk oranındaki artış, özellikle yaşlılar için daha belirgin hale gelmiş olup bu da yaşlıların yaşam standartlarının olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir.

Yaşlı bireyler, üretici konumdan tüketici konumuna geçtikçe toplumsal bilgelik ve statülerini kaybetmekte, iletişim ve etkileşim eksiklikleri, zihinsel ve fiziksel gerileme gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu durum, sağlık sorunlarıyla birleşerek yoksulluk riskini artırmaktadır. Sanayileşme ve kentleşmenin etki-

siyle geleneksel geniş aile yapısının çözülüp çekirdek aileye dönüşmesi, yaşlıların aile içindeki konumlarını ve güvenceyi kaybetmelerine neden olmuş, bu durum yaşlıların yoksullaşma riskini artırmıştır. Ayrıca, yaşlılar karar alma süreçlerine katılmadıkları ve sosyal, ekonomik, kültürel yaşamdan dışlandıkları için yoksullukları daha da derinleşmektedir (Özmete vd., 2012).

YÖNTEM: Bu çalışmanın temel amacı, Web of Science (WoS) veri tabanını kullanarak yaşlılık ve yoksulluk konularına olan ilginin literatürdeki yerini belirlemek, bu alana katkı sağlayan ülkeleri, yabancı dilleri ve yazarları tespit etmek ve en çok atıf alan eserlerin önemini vurgulamaktır. Ayrıca, yaşlılık ve yoksulluğun bilimsel araştırmalardaki yansımalarını inceleyerek gelecekteki araştırmalara katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, bibliyometrik analiz tekniği kullanılmaktadır. Pritchard, bibliyometriyi bilimsel iletişim araçlarına ve literatüre matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin uygulanması olarak tanımlamış ve bu kavramı ilk kez "Statistical Bibliography or Bibliometrics?" başlıklı makalesinde kullanmıştır (Pritchard, 1969).

Çalışma kapsamında, Web of Science (WoS) Core Collection veri tabanında "old age (yaşlılık)" ve "poverty (yoksulluk)" anahtar kelimeleri birlikte kullanılarak bir tarama gerçekleştirilmiş ve ilgili çalışmalara ulaşılmıştır. WoS veri tabanındaki yayın sayısındaki değişimleri dikkate alarak, en son 11 Eylül 2024 tarihinde bir tarama yapılmış ve 1980-2024 yılları arasında toplam 826 çalışma tespit edilmiştir. 826 eser, makaleler (araştırma makaleleri, derleme makaleleri, erken erişim makaleleri), bildiriler, editör yazıları, kitap bölümleri ve diğer belgeler (toplantı notları, mektuplar, kitap incelemeleri ve düzeltmeler) gibi çeşitli türlerde sınıflandırılmıştır. Çalışmada gerçekleştirilen bibliyometrik analiz ile belirtilen yıllar arasında WoS veri tabanındaki yaşlılık ve yoksulluk ile ilgili araştırmaların, yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal analizi amaçlanmıştır. Analiz sonuçları, Van Eck ve Waltman (2010) tarafından geliştirilen VOSviewer programı kullanılarak bibliyometrik haritalar oluşturmak ve görselleştirmek için sunulmuştur.

BULGULAR

Bu çalışmada, yaşlılık ve yoksulluk konularını ele alan 826 çalışma incelenmiş ve bu konular üzerine bibliyometrik bir analiz gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

İncelenen Yıllar: 1980-2024 Yılları Arasında	
Araştırma Türü	***Sayısı***
Makale	*723*
Bildiri	*55*
Kitap Bölümü	*35*
Derleme Makalesi	*31*
Erken Erişim (Makale)	*25*
Editör Yazısı	*13*
Kitap İncelemesi	*10*
Toplantı Özetleri	*4*
Kitap	*1*
Diğer	*4*

Tablo 1. Yaşlılık ve Yoksulluk Konulu Yayınların Genel Özellikleri

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 1980-2024 yılları arasında WoS veritabanı üzerinden yapılan incelemede, yayın türlerine göre araştırma makaleleri (723) ağırlıkta olmakla birlikte, bildiri (55), derleme makalesi (31), erken erişim makalesi (25), kitap bölümü (35), editör yazısı (13), kitap incelemesi (10), toplantı özeti (4) ve diğer türde yayınlar (5) yer almaktadır.

Yıl	Sayı	Yıl	Sayı	Yıl	Sayı	Yıl	Sayı
2024	43	**2014**	35	**2004**	9	**1994**	7
2023	43	**2013**	25	**2003**	8	**1993**	3
2022	59	**2012**	39	**2002**	8	**1992**	4
2021	54	**2011**	26	**2001**	12	**1991**	2
2020	53	**2010**	31	**2000**	5	**1988**	1
2019	55	**2009**	34	**1999**	5	**1987**	1
2018	54	**2008**	23	**1998**	10	**1984**	1
2017	34	**2007**	17	**1997**	2	**1982**	1
2016	35	**2006**	16	**1996**	7	**1980**	1
2015	34	**2005**	22	**1995**	7		

Tablo 2. Yıllara Göre Yayın Sayıları

Tablo 2'ye göre, yaşlılık ve yoksulluk konusundaki 826 eserin yayın yıllarına göre dağılımına bakıldığında, en fazla yayının 2022 (59 eser), 2019 (55 eser) ve 2021 (54 eser) yıllarında gerçekleştiği görülmüştür.

Ortak Yazarlık Analizi

Ortak yazarlık analizi kapsamında, en az bir yayına ve bir atıfa sahip yazarların yer aldığı bir ağ haritası oluşturulmuştur. Bu harita sayesinde, yazarların ortak yazarlık ilişkilerine dayalı olarak en fazla bağlantıya ve iş birliğine sahip olan yazarlar tespit edilmiştir.

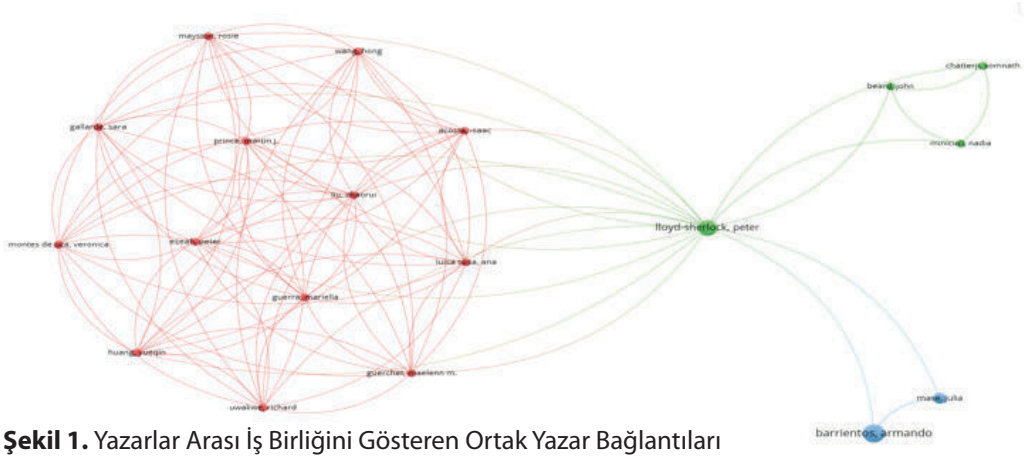

Şekil 1. Yazarlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazar Bağlantıları

Aralarında en yüksek bağlantı bulunan isimler arasında yapılan analize göre 19 birim, 3 küme ve toplam 100 bağlantı bulunmaktadır. En fazla atıf alan yazarlar arasında sırasıyla 664 atıf ile Gunnar Aksel Bjune, 664 atıf ile Dag Gundersen Storla ve 664 atıf ile Solomon Yimer yer almaktadır. En fazla eser üreten yazarlar da sırasıyla Robert Palacios (33), Indermit Gill (21) ve Richard Hinz (21) en bağlantılı yazarlar arasında yer almamaktadır.

Yazarların Atıf Analizi

Yazarların atıf ağlarını belirlemek için, en az bir yayına ve bir atıfa sahip olma kriteri dikkate alınarak yazar atıf analizi için bir ağ haritası oluşturulmuştur. Bu analiz, birbirleriyle bağlantılı 478 birim üzerinden gerçekleştirilmiş ve toplamda 25 küme, 2021 bağlantı ve 2220 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla atıf alan yazarlar arasında 664 atıf ile Gunnar Aksel Bjune, 664 atıf ile Dag Gundersen Storla ve 664 atıf ile Solomon Yimer öne çıkmaktadır. İlk üç yazarın aynı sayıda atıfa sahip olduğu ve toplam bağlantı gücü bakımından da ilk üç sırada yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu üç yazarın eşit sayıda atıf alması, ortak olarak yüksek düzeyde atıf alan bir çalışmada yer aldıklarına ya da bağımsız olarak yürüttükleri çalışmaların benzer ölçüde bilimsel etki yarattığına işaret edebilir.

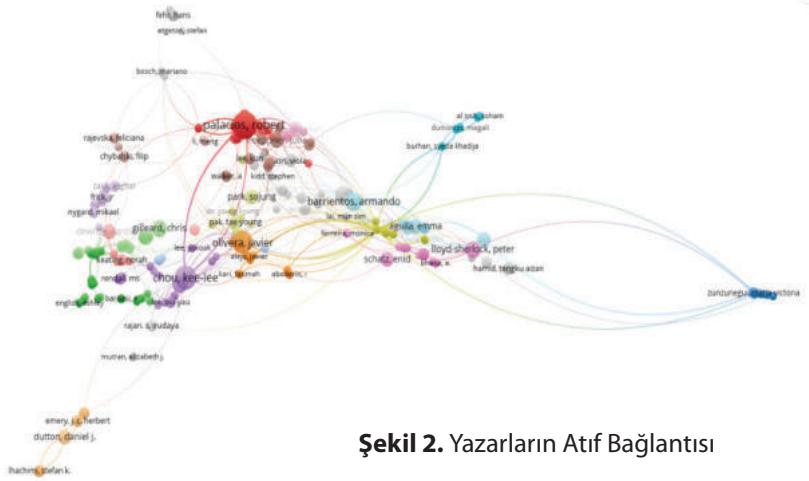

Şekil 2. Yazarların Atıf Bağlantısı

Ülkelerin Atıf Analizi

Ülkelerin atıf analizini yapmak için, en az bir eser yayımlayan ve en az bir atıf alan ülkeler kriteri göz önünde bulundurularak 61 gözlem birimi üzerinden bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonucunda 14 küme, 254 bağlantı ve toplamda 661 bağlantı gücü belirlenmiştir.

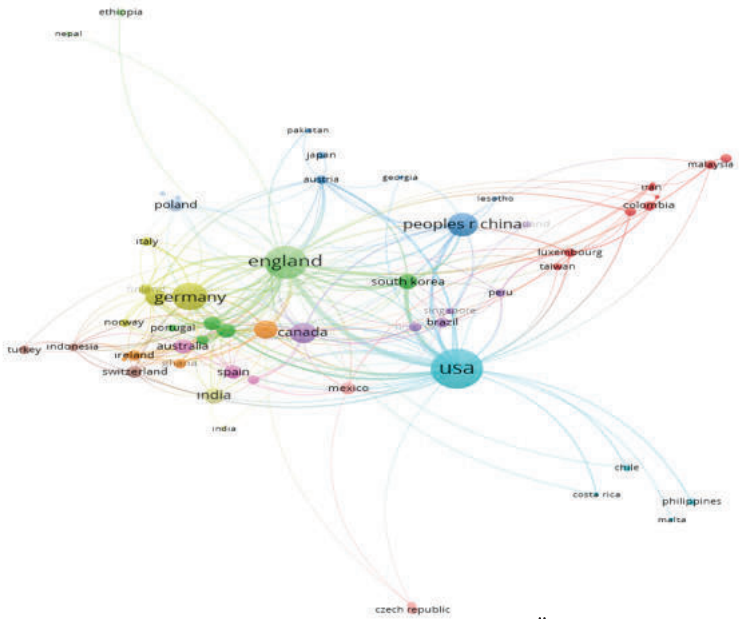

Şekil 3. Ülkelerin Atıf Bağlantısı

En çok atıf alan ülkeler arasında ABD 4024 atıf, İngiltere 2527 atıf ve Kanada 1162 atıf ile dikkat çekmektedir. Bu ülkeler, toplam bağlantı gücü açısından da ilk üç sırayı paylaşmaktadır. Ülkelere göre yayın dağılımında ise ABD (163 yayın), İngiltere (111 yayın) ve Almanya (79 yayın) öne çıkmaktadır. ABD, İngiltere ve Kanada'nın hem atıf sayıları hem de toplam bağlantı gücü bakımından öne çıkan ülkeler arasında yer alması, bu ülkelerde yürütülen çalışmaların yalnızca niceliksel olarak değil, aynı zamanda niteliksel açıdan da yüksek etki düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kurumların Atıf Analizi

Kurumlar arası atıfları incelemek amacıyla, en az bir eser yayımlayan ve bir atıf alan kurumlar kriteri göz önünde bulundurularak 356 gözlem birimi üzerinden bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4. Kurumların Atıf Bağlantıları

World Bank 19 eserle, University of Oxford 15 eserle ve University of Manchester 13 eserle öne çıkmaktadır. En fazla atıf alan yayınların adres kurumları ise Ullevaal University Hosp (664 atıf), University Oslo (664 atıf) ve University Penn (554 atıf) olmuştur. Toplamda 28 küme, 1040 bağlantı ve toplam bağlantı gücü 1211 olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcük Analizi

Yaşlılık ve yoksulluk ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde, sırasıyla 24 kez geçen "poverty (yoksulluk)", 12 kez geçen "old age (yaşlılık)", 7 kez kullanılan "old-age poverty (yaşlılık yoksulluğu)" ifadeleri öne çıkmaktadır.

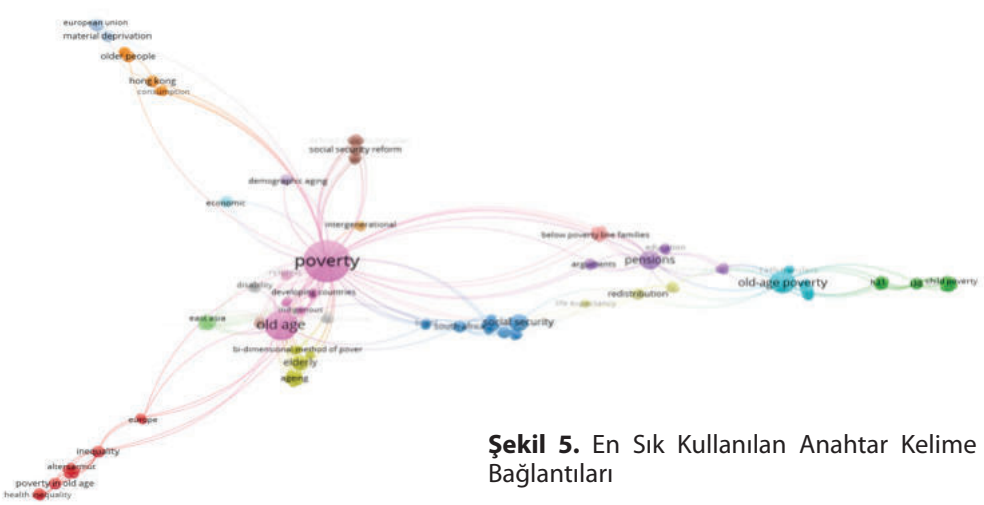

Şekil 5. En Sık Kullanılan Anahtar Kelime Bağlantıları

Toplam bağlantı gücü bakımından en güçlü ifadeler "poverty (yoksulluk)", "old age (yaşlılık)" ve "old-age poverty (yaşlı yoksulluğu)" olarak belirlenmiştir. Bu ifadeler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla, 138 gözlem birimi üzerinden yapılan analiz sonucunda 20 küme, 433 bağlantı ve 457 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir.

Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

Bibliyografik eşleşme, iki bağımsız kaynak tarafından alıntılanan ortak bir esere yapılan atıfı ifade etmektedir (Dirik ve Eryılmaz, 2023). En az bir atıf almış eserler arasındaki bağlantılar dikkate alınarak yapılan analiz sonucunda, 535 birim eser üzerinde 19 küme, 5037 bağlantı ve 7171 toplam bağlantı gücü belirlenmiştir.

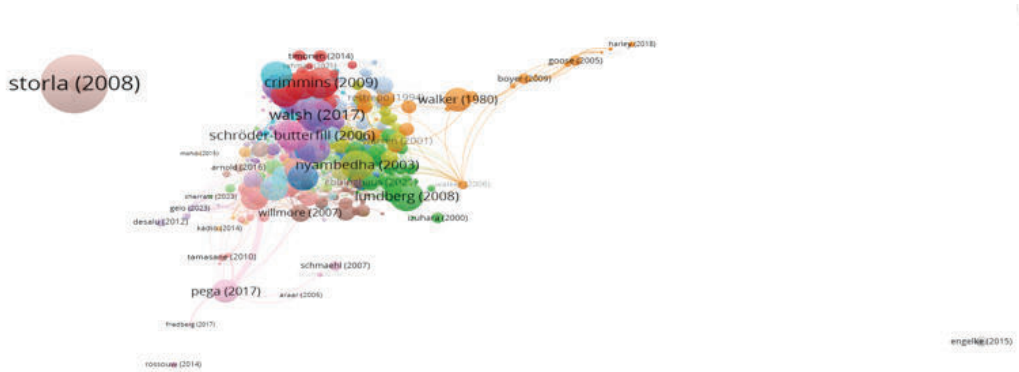

Şekil 6. Eserlerin Bibliyografik Eşleşme Bağlantıları

En fazla bibliyografik eşleşmeye sahip yayınlar arasında ilk sırayı 664 alıntıyla Storla (2008) alırken, onu 261 alıntıyla Hoddinott ve 250 alıntıyla Gergen izlemektedir. Bu durum, söz konusu yayınların diğer kaynaklar tarafından sıkça referans alındığını ve akademik alanda önemli bir etki oluşturduğunu göstermektedir.

SONUÇ: Bu çalışma, yaşlılık ve yoksulluk konularındaki mevcut araştırma durumunu, gelecekteki araştırma eğilimlerini ve potansiyel iş birliği fırsatlarını belirlemek amacıyla bibliyometrik bir analiz sunmaktadır. Bu çalışmada gerçekleştirilen bibliyometrik analiz, bu alandaki literatürün zamanla nasıl şekillendiğini, hangi ülkelerin ve araştırma kurumlarının bu konuda daha fazla katkı sağladığını ve bu iki konunun birleşimi üzerine yapılan araştırmaların evrimini gözler önüne sermektedir. Analiz, yaşlılık ve yoksulluk üzerine yapılan çalışmaların önemli bir artış gösterdiğini ve bu konulara olan akademik ilginin giderek daha derinlemesine bir boyut kazandığını ortaya koymaktadır. 1980-2024 yılları arasında WoS veri tabanında toplam 826 eser tespit edilmiştir. Yayınların çoğunluğu 2022 yılında olmak üzere, 2019 ve 2021 yıllarında da önemli bir artış göstermiştir. Bu durum, bu alanın akademik ilgi gördüğünü ve araştırma faaliyetlerinin arttığını göstermektedir. Ortak yazarlık analizi, en yüksek bağlantılara sahip yazarların belirlenmesine olanak tanımış, bu bağlamda 19 birimden oluşan bir ağ haritası oluşturulmuştur. En çok atıf alan yazarlar arasında Gunnar Aksel Bjune, Dag Gundersen Storla ve Solomon Yimer'in eşit sayıda atıf alması dikkat çekicidir. Ülke bazında yapılan atıf analizi, ABD'nin en fazla atıf alan ülke olduğunu ortaya koymuştur. İngiltere ve Kanada da önemli bir sıralamada yer almış ve bu ülkelerin akademik katkıları gözlemlenmiştir. Kurumlar arası analizde ise World Bank, Oxford Üniversitesi ve Manchester Üniversitesi ön plana çıkmaktadır. Bu bulgular, yaşlılık ve yoksulluk alanındaki araştırmaların uluslararası boyutunu ve çok sayıda kurumun bu konudaki katkılarını göstermektedir. Ayrıca, bibliyografik eşleşme analizi, sıkça referans alınan yayınların, akademik alanda önemli bir etki yarattığını göstermektedir. Araştırma alanlarında geriatri ve gerontoloji (187), işletme ekonomisi (169) ve kamu yönetimi (74) alanları en fazla eser üretilen kategoriler arasında yer almaktadır. Yayınların tarandığı indeksler arasında en fazla olanı Social Sciences Citation Index (SSCI) (518), ardından Emerging Sources Citation Index (ESCI) (184) ve Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED) (174) yer almaktadır.

Sonuç olarak, yaşlılık ve yoksulluk üzerine yapılan araştırmaların giderek arttığı ve bu konuların akademik literatürde önemli bir yer edindiği görülmektedir. Literatürdeki bu artış, yaşlılık ve yoksulluk konularına olan ilgiyi ve çözüm arayışlarını artırmakta, bu sorunlara daha geniş bir perspektiften yaklaşılmasına imkân sağlamaktadır. Gelecekteki çalışmalar, yaşlıların karşılaştığı ekonomik zorlukları hafifletmeye yönelik daha hedeflenmiş stratejiler geliştirebilir ve yaşlılıkla ilgili toplumsal politikaların daha etkili bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Ak, M. ve Közleme, O. (2017). Yaşlı yoksulluğu. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 3(2), 197-208.

Arpacı, F. (2009). Yaşlıya bakan kadınların bakım yüklerinin incelenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, (1), 61-72.

Bilir, N. (2018). Yaşlılık tanımı, yaşlılık kavramı, epidemiyolojik özellikler. Ertürk, A., Bahadır, A., Koşar, F. (Ed.). Yaşlılık ve solum hastalıkları. Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TÜSAD) Eğitim Kitapları Serisi, 13-33.

Danış, M. Z. (2009). Türkiye'de yaşlı nüfusun yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar. Toplum ve Sosyal Hizmet. 20(1), 67-84.

Dirik, D., Eryılmaz, İ., Erhan, T. (2023). Post-truth kavramı üzerine yapılan çalışmaların Vosviewer ile bibliyometrik analizi. Sosyal Mucit Academic Review, 4(2), 164-188. DOI: 10.54733/smar.1271369

Gölçek, A. G. ve Organ, İ. (2023). Yoksulluk paradigmalarının evrimi: Tarihsel ve kavramsal bir inceleme. Politik Ekonomik Kuram, Özel Sayı, 69-93. https://doi.org/10.30586/1318672

Gülmez, D., Özteke, İ., Gümüş, S. (2021). Overview of educational research from Turkey published in international journals: A bibliometric analysis. Education and Science, 46(206), 213-239.

Karadeniz, O. ve Öztepe Durusoy, N. (2013). Türkiye'de yaşlı yoksulluğu. Çalışma ve Toplum, 2013(3), 77-102. Erişim: https://gcris.pau.edu.tr/handle/11499/42300

Karakaya, C. (2024). Yaşlılıkta sosyal dışlanma ve yoksulluk ile başa çıkmak: Sosyal hizmet perspektifinden bir değerlendirme (Doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

Orimo, H., Ito, H., Suzuki, T., Araki, A., Hosoi, T., Sawabe, M. (2006). Reviewing the definition of "elderly". Geriatrics and Gerontology International. 6(3), 149-158. DOI:10.1111/j.1447-0594.2006.00341.x Erişim: https://www.researchgate.net/publication/263589932_Reviewing_the_definition_of_elderly

Özmete, E., Hablemitoğlu, Ş., Yıldırım, F. (2012). Ankara'da yaşlı yoksulluğu: Ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçların analizi. Ankara: Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. Journal of documentation, 25(4), 348-349.

Topgül, S. (2013). Türkiye'de yoksulluk ve yoksulluğun kadınlaşması. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1), 277-296.

Townsend P. (1979). Poverty in the United Kingdom - A survey of household resources and standards of living. Harmondsworth: Penguin. Erişim: https://www.poverty.ac.uk/system/files/townsend-book-pdfs/PIUK/piuk-whole.pdf

Tufan, İ. (2016). Antik çağdan günümüze yaşlılık ve yaşlanma. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2024). İstatistiklerle yaşlılar, 2023. Erişim: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2023-53710#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfusun%20yoksullu%C4%9Fu%20cinsiyete%20g%C3%B6re,y%C4%B1l%C4%B1nda%20-%22%2C4%20oldu.

Van Eck, N. J. ve Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. Scientometrics, 84(2), 523-538. DOI: 10.1007/s11192-009-0146-3 Erişim: https://link.springer.com/article/10.1007/s11192-009-0146-3

Yaylagül Korkmaz, N. ve Baş, A. M. (2016). Sağlık antropolojisi araştırmalarında yaşlılık. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(3), 139-154. Erişim: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/364277

EĞER TEKRAR
21 YAŞINDA
OLSAYDIM...
BEKAR
KALIRDIM.
İSİM: ŞAZİYE
YAŞ: 74

EĞER TEKRAR
21 YAŞINDA
OLSAYDIM...
GEZERDİM
İSİM: ÇİÇEK
YAŞ: 56

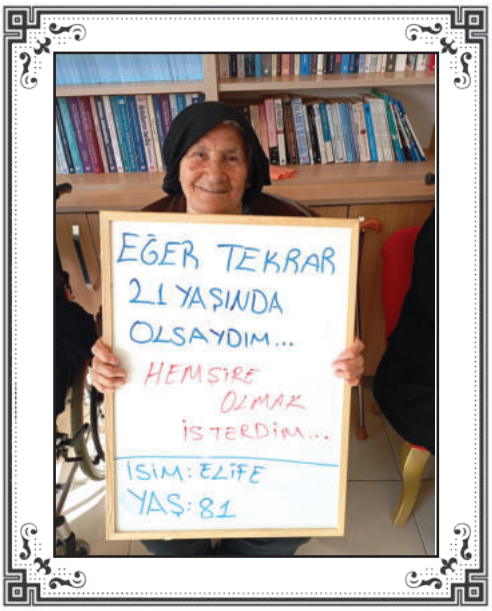
EĞER TEKRAR
21 YAŞINDA
OLSAYDIM...
HEMŞİRE
OLMAK
İSTERDİM...
İSİM: ELİFE
YAŞ: 81

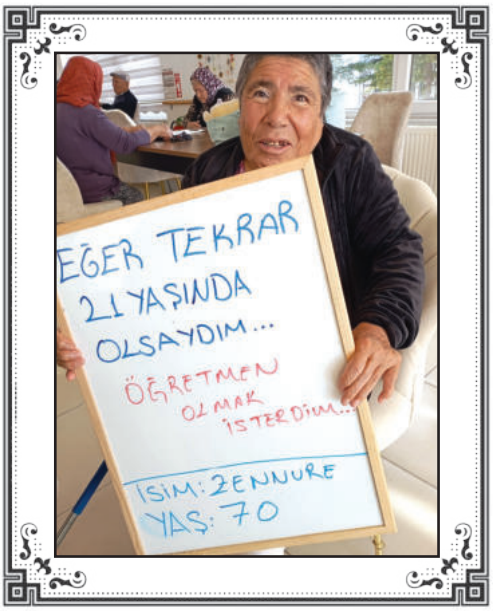
EĞER TEKRAR
21 YAŞINDA
OLSAYDIM...
ÖĞRETMEN
OLMAK
İSTERDİM...
İSİM: ZENNURE
YAŞ: 70

DERLEME

EŞİTSİZLİĞİN SONUCU OLARAK YAŞLILAR ARASINDAKİ YOKSULLUK

HOLLANDA'DA YAŞLILIK, YOKSULLUK VE DAYANIŞMA ÜZERİNE TEZLER

"Doktor tek tek hastaları, oysa yasa koyucu milyonları iyileştirir. J. Bentham (1748-1832)"

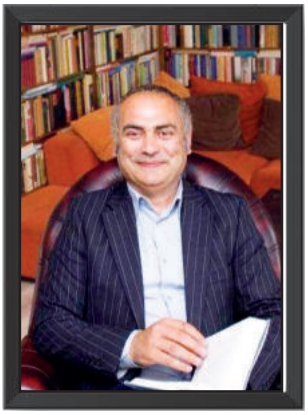

Zafer AYDOĞDU *

Özet: Hollanda toplumu uzun süredir yaşlanmaktadır. Ortalama yaşın artması, beraberinde sosyal ve ekonomik sorunları da getirmektedir. Demografik veriler bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Yaşlıların refah içinde ve sağlıklı bir şekilde yaşlanmalarını sağlayan, bir zamanlar "ütopya" olarak görülen Hollanda'da, uzun süredir etkili olan neoliberal politikalar sonucunda sosyal devlet ciddi biçimde budanmış ve bu durum yaşlılar arasındaki eşitsizliği artırmıştır. Oysa Hollanda toplumu, dayanışma ve sosyal kolektif sistem üzerine inşa edilmiştir. Ancak bu sistem, son 40 yıl içinde giderek zayıflatılmıştır. Bir zamanlar sağlık ve bakım hizmetleri ücretsizken, günümüzde özellikle dar gelirli kesimler için büyük bir maddi yük haline gelmiştir. Bu da yaşlılar arasındaki eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. Özellikle göçmen kökenli yaşlılar (birinci kuşak), emekli topluluğun en alt kesimini oluşturmaktadır. Sınıfsal farklılıklar, en belirgin biçimde yaşlılar arasında kendini göstermektedir.

Abstract: *Dutch society has been ageing for quite some time now. The rising average age is bringing about a range of social and economic challenges. Demographic data clearly support this reality. Although the Netherlands was once seen as a utopian country where elderly people could age healthily and in prosperity, long-standing neoliberal policies have led to the erosion of the welfare state, increasing inequality among older people. Dutch society was originally built on solidarity and a social collective system. However, over the past 40 years, this system has been steadily dismantled. Where healthcare and care services were once free of charge, they now place a heavy burden particularly on low-income groups. This has further widened the gap in inequality among the elderly. Migrant elders (first-generation immigrants) in particular make up the lowest segment of the retired population. Class differences are most visibly reflected among the elderly.*

* Dr., Felsefeci - Tarihçi, Hollanda, zaydogdu@live.nl

[1] Bentham'in yasalar ve toplumun refahı arasında kurduğu bağı ayrıntılı bir şekilde irdelediği eseri: Bentham, J. (1789). An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. Kuşkusuz faydacılık (ütilitaryanizm) felsefesinin en önemli filozoflarından olan Bentham'ın temel düşüncesi, faydanın maksimizasyonu veya azami olarak faydanın daha çok sayıda insan için en büyük iyiliği sağlaması ilkesini savunmaktadır. K. Marx, Kapital'de (cilt 1), "burjava sıradanlığının peygamberi" olarak sıfatlandırdığı, Bentham'ı, "burjuva insanını, evrensel insan tipi olarak" lanse etmesini, mutluluk ve fayda arasındaki bağın sınıflara göre farklılık arz ettiği gerçeğini vurgalamadığı için, eleştirmektedir.

[2] CBS: Centraal Bureau voor de Statistiek (Merkez İstatistik Bürosu) verilerine göre sosyal ödenekler için 2023 tarihinde yapılan harcama toplam olarak 218 milyar avro. Emeklilik için yapılan harcamanın oranı ise 47,9 milyar avro. Yaşlıların oranının armasıyla bu harcamalarında artacağı öngörülmektedir

GİRİŞ

Bentham'ın tezi temel bir ilke olarak doğru gibi gözükse de günümüzde yasa koyucularının, bazen 'kötü doktor' gibi, insanların hayatlarını zora soktuğu gerçeğini birçok ülkede gözlemlemekteyiz. Sosyal bir devlet olarak, dünyanın en önde ülkelerinden birisi olan Hollanda, 1980'lerden bu tarafa adım adım, kazanılmış birçok hakkı, budamış ve birebir yerine neoliberal uygulamaları getirmiştir. Tüm bu uygulamalar genel olarak toplumdaki, özel olarak yaşlılar arasındaki yoksulluğu derinleştirmiştir. Enflasyon yükselmiş, insanların alım gücü düşmüştür. Hayatın sürdürülebilmesi için gereken en temel ihtiyaçların fiyatlarının amansız bir şekilde yükseldiğini gözlemlemekteyiz.

Sağlık giderlerinin yaşlandıkça arttığını göz önünde bulunduracak olursak, bir zamanlar ücretsiz olan sağlık hizmetlerinin giderek daha da pahalandığı bir ortamda, elbette bu durumdan en fazla yaşlı nüfus kesimi etkilenecektir. Oysa daha düne kadar, dünyanın en mükemmel emeklilik sistemlerinden birisine sahip olan Hollanda (ki ülkeler arası kıyaslamada, 6cı sıralarda bir ülke) artık var olan sistemi nasıl sürdürebileceğini tartışmaktadır. Bir bakıma neoliberal politikacılar, emeklilik sandığına göz dikmiş bulunmaktadırlar. Sermayenin gözünde büyük bir külfetmiş gibi gözükmektedir. Söz konusu bu tutum diğer sosyal ödenekler içinde geçerli . Daha fazla kâr için, ne de olsa her şey mübahtır.

Elbette Bentham gibi burjuvazinin ateşli savunucusu filozofları kadar, politikacıları da emekçilerin çalışarak ödedikleri emeklilik primlerinin geri dönüşümüyle, bir nebze de olsa yaşlılıklarında huzurlu bir hayat sürmelerini çok görmektedirler. Öyle ki emeklilik yaşı birçok ülke de olduğu gibi, Hollanda'da 65'ten 67'ye çıkarıldı. Şu günlerde de 70'e çıkarılması dillendirilmektedir. İnsanların daha uzun yaşadığı ve bunun sonucunda da geç emekli olmaları gerektiği savı ileriye sürülmektedir. Diyelim ki bu sav doğru, oysa diğer taraftan da insanların birçoğu öngörülen emeklilik yaşından önce çalışma süreci dışına itilmektedirler. Bu durumda yine fatura kamuya ödetilmektedir. Sermaye ancak ve ancak kamunun soyulmasına dayanan sistemde filizlenir. Hollanda buna en güzel örnektir. Dünya ölçeğinde kamu harcamalarının çoğunluğu silah sanayisi tarafından aşırılsa da ikinci sıra da sağlık harcamaları gelir.

Sağlık harcamaları Hollanda'da, örneğin 2022 yılında GSMH'nin %11'ini (130 milyar avro) oluştururken, bu oranın Avrupa Birliği ortalamasının (%9-10) üstündedir. 2024'te ise masrafların yükselmesine rağmen, aşırı sağcı, liberal ve popülist bir karma hükümet tarafından bu oranın 10'lara kadar düşürüldüğünü görmekteyiz. Sağlık hizmetlerinin pahalanması, vatandaşların bireysel katkı orantısının artması sonucunda, insanlar sunulan sağlık hizmetlerinden daha az oranda faydalanmaktadır. Halihazırdaki neoliberal sağlık politikaları insanların sağlık hizmetlerinden istifade etmelerini caydırmaktadır. On binlerce vatandaşın, ki bunun başında yaşlılar gelmektedir, ne aile hekimine ne de dişçiye gitmediklerini biliyoruz. Oysa sağlık masraflarının artmasının en temel nedenlerinden birisi bir taraftan ilaç sanayisi diğer taraftan da özel uzman sağlık personelinin ve kurumlarının maaş ve har çıraklarıdır. Fatura her yerde olduğu gibi halka çıkarılmaktadır.

Adalet Mülkün Temeli Olsa da Yasalar da Eşitsizliği Körükler

Eşit ve eşdeğer bireylerin birlikte yaşadığı bir toplum ve ülke temayül ederken, eşit olmayan sosyal, iktisadi ve siyasal gelişmeler sonucunda, yasaların öngördüğü bir şekilde, toplum tezahür etmez. Her ne kadar yasa koyucular toplumun genelini gözetmek ve herkese eşit uygulanması gereken yasalar koysalar da. Yasalar önünde herkes eşittir. Hollanda Anayasası'nın 1. maddesi bu konuda açık ve nettir:

"Hollanda'daki herkes eşit durumlarda eşit muamele görür. Din, inanç, siyasi görüş, ırk, cinsiyet, engellilik, cinsel eğilim veya hangi nedene dayalı olursa olsun, ayrımcılığa izin verilmez." Yıllık olarak tüm belediyelerden (ayrımcılık bildirim merkezleri aracılığı ile) toplanan veriler, bu yasanın aslında sistematik olarak çiğnendiğini göstermektedir. Yasanın izin vermediği tüm eşitsizlikler grafiklerde kendilerini hemen göstermektedirler. Bunun başında da iş pazarındaki ayrım-

cılık (yani 55 yaş üstü kimselerin iş bulmakta zorlandıkları gerçeği) gelmektedir. Kısacası ayrımcılık, dışlama ve ötekileştirme birçok şekilde gerçekleşiyor. Yaşlı olarak yaşamak, en gelişmiş toplumlardan birisine mensup olsanız da hiç de öyle kolay olmamaktadır.

En mükemmel yasalara da sahip olsanız, atılan her adım için bir kural ve kaide de düşünseniz (Hollanda'ya ilk defa gelenlerin gözlemlediği gerçeklik malum: bir çöpün dahi yeri belirtilmiştir, uçan tüm kuşlar dahi numaralıdır), toplumdaki eşitsizliği gidermediğiniz, bilgiyi, refahı, ülkenin zenginliklerini eşit pay etmediğiniz sürece, insanların eğitim ve bilinç seviyesini de ortalama seviyeye yükseltmemiş iseniz eğer, sosyal, kültürel ve ekonomik eşitsizlikler, hayatın her alanını ve her bireyi, her türlü etkileyecektir.

Belki bir çoğunuz şaşıracaksınız, bugün Hollanda toplumunun en önemli sorunlarından bir tanesi okuma-yazmadır. Bir rakam vermek gerekirse, Hollanda nüfusunun ortalama olarak %12'si (2,5 milyon kişi) okuma ve hesap yapmakta veya dijital araçları kullanmakta zorlanmaktadır. Okula gittiği halde, okuma yazmayı unutmuş olan bir hayli insan var. Okuma yazma bilmeyen veya hiçbir zaman okula gitmemiş insanlar -ki bunların birçoğu da etnik kökenlidir- bulunmaktadır. Tüm bunlar eğitim zorunluluğunun olması (16 yaşına kadar), 16-18 yaşındaki her bireyin lise ve dengi diploma zorunluluğu veya herkesin 23 yaşına kadar bir meslek edinmesi ve diploma sahibi olması için teşvik edilmesine rağmen gerçekleşmektedir.

Tüm sosyal bilimsel araştırmalarda ileri sürülen temel tez şu: "Yüksek eğitimlilerin sağlığı, düşük eğitimlilere göre daha olumludur. Yüksek eğitimliler, düşük eğitimlilerden 15 yıl daha uzun yaşmaktadırlar. Düşük eğitimliler ve gelirliler gerek ruhsal gerekse bedensel olarak birçok sağlık sorunlarına sahipler. Yaşamdan beklentileri olumsuz ve sağlık hizmetlerinden yeterli derecede yararlanmamaktadırlar. Yüksek gelirliler ve düşük gelirliler arasındaki eşitsizlik gün geçtikçe de büyümektedir. Bu eşitsizlik kendisini en çok sağlık alanında göstermektedir." Konumuz olan yaşlılar ise eşitsizlikten en çok etkilenen kesimdir.

Bu yazıda sağlık kavramı en geniş anlamda ele alınmıştır. Yaşlıların toplumsal konumları göz önünde bulundurulacak olursa, yaşanılan kent, oturulan konut, çevre, sosyal ilişki ağı, eğitim ve gelir seviyesi, sosyal sermaye, kuşakların yaşantıları ve kültürel aktarımlarının tamamı, yaşlıların sağlık ve refah düzeyi, toplum içindeki sosyal konumlarını belirler. Kuşkusuz bu konumları da sağlıklarını etkiler. Eşitsiz gelişme, eşit olmayan koşullardan doğar ve kapanması mümkün olmayan dengesizlikleri de beraberinde getirir. Hollanda yaşlılarının sağlık bakımından içinde bulundukları durum, bu tezi bariz bir şekilde izah etmektedir.

Sağlık ve yaşlılık bağlamında eşitsizliğin boyutları nedir? Peki sağlık alanındaki eşitsizliğin nedenleri nelerdir? Özellikle yaşlılar açısından bu eşitsizliğin yansımaları ve etkileri hangi boyuttadır? Hollanda bu açıdan nasıl politikalar geliştiriyor, kısa ve uzun vadede ne tür önlemler almayı ve yönetmelikler geliştirmeyi düşünüyor? Kuşkusuz bu soruları çoğaltabiliriz. Aşağı da sadece özet olarak değindim.

Eşitsizlik, Eşitliliği, Eşitlilik de Eşitsizliği Zorluyor

Hollanda dünyanın en gelişmiş ve zengin ülkelerinin başında gelir. İnsanlarının refah, sağlık ve gelir düzeyi sıralamasında birçok gelişmiş ülkeden çok önde yer almaktadır. Sağlık ve bakıma yıllık olarak bütçeden (nüfus oranına göre) yine en çok pay ayıran ülkelerden biridir. Tüm bu gelişmişliğe, zenginliğe rağmen, 'göreli' de olsa, yoksulluk sınırında yaşayan on binlerce insan var. En çok da sağlık alanındaki farklılıklar tüm istatistiklerde ve araştırmalarda göze çarpmaktadır. Bu farklılıklar sadece yaşlı nüfus için geçerli değil, fakat en çok da onlar sağlıktaki eşitsizlikten nasiplerine düşen payı almaktadırlar. Belki de eşitsizlikten en çok onlar muzdariptirler.

Eşitsizlik Bir Sistem ve Yapı Sorunudur

Bugüne kadar genel olarak sağlık alanındaki eşitsizliklere yönelik, özelde de yaşlılar arasındaki eşitsizliğe karşı alınan önlemler veya önerilen sosyal ekonomik politikalar,

sorunun özüne yönelik olmaktan ziyade, sonuçlarını (semptomlarını) gidermek için geliştirilen kısa vadeli çözümleri içermekteydi. Sağlıktaki eşitsizlik sırf sağlık sektöründeki sorunlardan da kaynaklanmamaktadır. Ayrıca tek tek bireyleri ilgilendiren bir mesele olmaktan ziyade, daha kapsamlı ve karmaşık toplumsal bir sorundur.

Sağlık sistemi uzun bir süreden beri daha çok bireyler düzeyinde plan ve politikalar üzerine inşa edilmiştir. Sadece hastalara yönelik teşhisler ve iyileştirmeler doğrultusunda uygulamalar (tıbbi ve bireysel bakım düzleminde), bireyleri iyileştirebilir, fakat sistemden kaynaklanan aksaklıklar, düzensizlikler, toplumsal eşitsizliği körükler. Toplumsal eşitsizlik ise, sağlık alanındaki (özellikle de yaşlı bireyler arasındaki) eşitsizliği derinleştirmektedir. Bu bağlamda söz konusu mesele yapısal ve sistemsel bir sorundur.

Gelişmişliğin Diğer Yüzü Olarak, Yoksulluk, Eşitsizlik ve Adaletsizlik

İktisadi ve toplumsal gelişmeler kuşkusuz yaşlılığı da etkilemiştir. Öncelikle şehirleşme ve birçok çevre ve altyapı çalışmaları, daha sağlıklı yaşam alanlarının yaratılması, sağlık sisteminin gelişmesi, insan sağlığını olumlu olarak etkilese de sanayileşmeden kaynaklanan sorunlar da olumsuz olarak insan yaşamını etkilemiştir. Hollanda'da yaşayanların önceleri kısa olan ömrü 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren 40 yaşlarından 60 yaşlarına doğru ilerlemiştir. 20. yüzyılın sonuna doğru ise refah seviyesinin doruk noktasına ulaşmasıyla birlikte insanların yaşam beklentileri de yükselmiştir. Güncel rakamlara göre, erkekler ortalama olarak 80, kadınlar ise 83,2 yaşına erişmektedirler.[3] Kuşkusuz bu rakamların üstü de mevcut. Hollanda'da yaşayanlar refah, sağlık, eğitim ve diğer soysal-ekonomik ve bilimsel gelişmeler sonunda uzun yaşama çizgisini yakalamış bulunmaktadır. Fakat bu sürdürülebilir bir trend midir? Bir taraftan bir grubun ömrü daha iyi refah ve sağlık koşullarından ötürü uzarken, yaşadığı koşulların kötü olmasından ötürü, erken hayatlarını kaybedenlerin de sayılarının arttığını unutmamalı. Covid-19 pandemisi bir taraftan yaşlılar arasındaki eşitsizliği, diğer taraftan da toplumun gelişmiş, refah düzeyi yüksek kesimleriyle, sosyal konumu zayıf yaşlılar arasındaki uçurumu açık bir şekilde göstermiştir. [4]

Kuşkusuz yaşlılar homojen bir grup değiller. Göçmen ve yerli yaşlılar arasındaki eşitsizliğin de var olduğunu unutmamalı. Göçmen yaşlılar çok daha geç yaşlarda Hollanda'ya geldikleri için, yıl olarak emeklilik hakları itibariyle kayba uğramaktadırlar. Bunun sonucunda, Hollandalı yaşıtlarından daha az emeklilik maaşı almaktadırlar. Ekonomik olarak göçmen ve yerli yaşlılar arasındaki bu fark neticesinde, göçmen yaşlıların daha da yoksul şartlar altında yaşadıklarını gözlemlemekteyiz. Göçmen kökenli yaşlılar genellikle geri kalmış, yoksul ve eski konutların bulunduğu mahallelerde yaşamaktadırlar.[5] Diğer taraftan eğitim seviyesinin düşük olması ve yaşadıkları ülkenin dilini ve kültürünü tanımamaları hasebiyle, birçok bakımdan hak ve hukuklarının bilincinde değiller. Ayrıca dil bilen kimselere (çocuklar ve tercümanlar gibi) bağımlı olmaları da hareketlerini ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Söz konusu birinci kuşak olarak adlandırdığımız yaşlıların bahsettiğimiz ve daha başka sebeplerden ötürü, Hollanda'da yaşlılıklarını sağlık ve refahlı bir ortamda sürdürmeleri gitgide zorlaşmaktadır. Genellikle bakım evlerinde yaşamak zorunda bırakılan yaşlıların, dil ve kültür farklılıkları nedeniyle, izole ve hüzünlü bir hayat sürdürdükleri de bilinmektedir. Bu durumun bir diğer sebebi ise, gitgide Hollanda toplumuna entegre olan

[3] https://www.vzinfo.nl/levensverwachting/leeftijd-en-geslacht

[4] https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/08/cbs-corona-onderzoek-2023, https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/ouderen-in-tijden-van-corona

[5] https://longreads.cbs.nl/integratie-en-samenleven-2022/wonen/, https://nidi.nl/demos/huisvesting-en-zorg-voor-oudere-migranten-in-nederland/#:~:text=Verder%20zijn%20veel%20oudere%20migranten,van%20de%20formele%20extramurale%20zorg.

[6] https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/migrantenouderen-in-nederland?onepage=true#c-4--Huishoudenssituatie-en-nabijheid-van kinderen

ikinci ve üçüncü kuşakların, daha bireyci bir yaşamı seçmeleri, yaşlı anne ve babalarının sorunları ile ilgilenmemelerini de beraberinde getirmektedir.[6]

Nüfusun gitgide yaşlandığını düşünecek olursak, yaşlılıktan kaynaklanan birçok sorun, çağımızın yeni 'sosyal sorunu' olacaktır. Onun için sağlık, yaşlılık ve eşitsizlik meselesi, Hollanda özelinde biraz daha derinleştirilmelidir. Yukarda da değindiğim gibi, var olan sistem toplumsal eşitsizliği körüklemektedir. Bu eşitsizliğin en belirgin tezahürü ise yaşlılar arasındaki yoksulluktur. Adeta sistem, yoksulluğu bir kadermiş gibi sunmakta ve körüklemektedir. Oysa yoksulluk ne bir kader ne de bir tercih, eşitsizlik üstüne kurulu sisteminin neticesidir.

Hollanda'da Yaşlılık, Yoksulluk ve Dayanışma

Hollanda emeklilik yasası bakımından, Dünya genelinde en başta gelen ülkelerden birisidir. Fakat emeklilik yaşının 65'ten 67'ye yükseltilmesi birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Birçok kişi emeklilik yaşına ulaşmadan işini kaybetmekte veya sağlık sorunlarından ötürü hedeflediği emeklilik maaşına erişememektedir. Soysal hakların kısıtlanması (işsizlik ödeneği gibi), sağlık sigorta primlerinin yanı sıra kişisel sağlık katkısının da artması, en çok yaşlıları etkilemektedir.

Hollanda 1958'den bu tarafa Genel Emeklilik Yasasını (AOW) başarıyla uygulamış olsa da 2008 krizinden bu tarafa, faizlerin düşmesi ve enflasyonun yükselmesi sonucunda, alım gücünün zayıflamasının en çok yaşlılar arasında etkisini hissettirdiğini gözlemlemekteyiz. Bir bakıma Genel Emeklilik Yasası, toplumsal bir dayanışma sonunda oluşturulmuş ve uygulamaya konmuştur. Fakat herkesin 'gemisini kurtaran kaptan' misali, kendi derdine düşmesi neticesinde, 'dayanışma' kavramı tali bir konuma savrulmuştur. 2007-2008 yıllarında, Toplumsal Destek Yasası'nın (WMO) yürürlüğe girmesi tesadüf olmasa gerek. Hayat pahalanınca, alım gücü düşer. İnsanların daha çok birbirleriyle dayanışması söz konusu iken, sistem dayanışmayı da kurumlaştırdığı zaman, dayanışma da toplumsal ve bireysel bir zorunluluk ve erdem olmaktan çıkar. WMO olarak adlandırılan yasa aslında sağlık ve bakım masraflarının kısıtlanması, faturanın kamuya (özelde yerel yönetimlere) kesilmesi, bir bakıma geleneksel bakım yöntemlerini de gündeme getirmiştir. Komşular artık hizmete ihtiyaç duyan komşularına bakmalıdırlar.

Bu bir bakıma, hayatı boyunca Mercedes süren bir kişinin kağnıya binmesi gibi bir şey. Toplumsal dayanışma kültürünün yok edilmesi üstüne kurulu anamalcı sistem, daraldığı vakit, geleneksel kültür dokularını canlandırmaya çalışmaktadır. Birden Hollanda'da yoksullar için gıda bankaları kuruldu. İkinci el eşyaların satıldığı kurumlar oluşturuldu. Gönüllülük temelinde insanların yaşlıların bakımını üstlenmeleri, en başta da aile fertlerinin devreye sürülmeleri düşüncesine dayanan, eski köye yeni adet tarzında (Hollandaca 'mantelzorg' diye ifade edilir), komşunun ve yakınların yardıma muhtaç insanlara yardımcı olmaları için yönetmelikler, projeler vesaire geliştirildi.

Kuşkusuz madalyonun diğer tarafını şöyle izah edebiliriz. Yoksullar her yerde yoksul, zenginler her yerde zengin ise eğer, yoksulların daha fazla dayanışmaya ihtiyaçları var. Hollanda toplumu tarihsel olarak dayanışma minvali üzerine kurulmuştur (bir paradoks olarak gözükse de), her ne kadar ticari kapitalizmin vatanı olsa da tekrar dayanışmayı hayat tarzı olarak politikanın ve ülkenin temel çizgisine dönüştürecektir. Yerel yönetimler iktisadi zorluklara rağmen, toplumun refah düzeyini düzeltebilmek için çok değerli çalışmalara imza atmaktadırlar. Yaşlıların gelir kaybının önüne geçmek için kolektif olarak sağlık sigortaları için %15 indirim sağlamaktadırlar. Yerinde (veya evde) bakım yoluyla yaşlıların günlük yaşamlarına katkılar sunarak, onların refah ve soysal düzeylerinin yükselmesi sağlanmaktadır. Ayrıca ek yardımlar, vergi iadeleri ve refah için ek katkılarda, soysal dayanışmanın kırıntıları olarak halen devam etmekte olan yasalardır. Malum Hollanda suyun kanalize edilmesi üstüne inşa edilmiş bir ülkedir. Eğer barajların

ve bentlerin taşmasını istemiyorsan, suyun gücünü kırmak zorundasın. Toplumsal olarak karınca kararınca da olsa, devlet halkı görmek zorundadır. Aksi takdirde toplumsal huzursuzluklar baş gösterecektir.

Nüfusun gitgide yaşlanması, sağlık ve bakım masraflarının artmasını beraberinde getirmektedir. Kendisine bakamayacak durumda olan milyonlarca insanın refah ve sağlık durumunun insanca bir düzeyde olması için, elbette yaşam kalitesinin artırılması, iktisadi ve soysal koşulların düzeltilmesi, insanca bir yaşamın sürmesi için de insani temel değerlere dayanan bir anlayışla yaşlıların son demlerinde mutlu bir hayat sürmeleri için, dayanışma temelinde, yoksulluğa ve eşitsizliğe karşı, yapılanmalara gidilmesi elzemdir. Aslında formül çok basit ve sade, Einstein'ın formülü gibi. İnsanın insanca yaşayacağı, eşit ve eşdeğer konumda olduğu bir dünyanın yaratılması. Ne eşitsizlik ne de yoksulluk olsun. Hani şair Sıtkı Taranca demiş ya: 'Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun; Olursa bir şikâyet ölümden olsun'.

Tek yol, tek çözüm dayanışmadır. Çünkü dayanışma yaşatır!

KAYNAKÇA

Béland, D., & Gran, B. (2022). The Oxford Handbook of the Welfare State. Oxford University Press.

Centraal Planbureau (CPB) (2022). Vergrijzing en solidariteit: economische en sociale implicaties.

Eikemo, T. A., Bambra, C., Joyce, K., & Dahl, E. (2008). Welfare state regimes and socioeconomic inequalities in health: a comparative study of 23 European countries. European Journal of Public Health, 18 (6), 593-599.

Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Polity Press. Marmot, M. (2005). Social determinants of health inequalities. The Lancet, 365(9464), 1099-1104.

Ministerie Van Sociale Zaken En Werkgelegenheid (2021). Toekomstbestendige solidariteit: ouderdomsvoorzieningen en generaties.

Pavolini, E., & Ranci, C. (2008). Restructuring the welfare state: reforms in long-term care in Western European countries. Journal of European Social Policy, 18 (3), 246-259.

Piketty, T. (2014). Capital in the Twenty-First Century. Harvard University Press.

Rijksinstituut Voor Volksgezondheid En Milieu (RIVM) (2023). Gezond ouder worden in Nederland: trends en determinanten.

Sociaal En Cultureel Planbureau (SCP) (2023). Armoede onder ouderen in Nederland: trends en uitdagingen.

Van Den Berg, B., Finkenauer, C., & Veenstra, R. (2021). Solidarity and inequality in aging societies: A sociological perspective. Journal of Aging Studies, 56, 100887.

Vrooman, C., Hoff, S., & Guiaux, M. (2015). Armoede onder ouderen: oorzaken en oplossingen. SCP-rapport.

Walker, A. (2018). The New Dynamics of Ageing: Volume 1. Policy Press.

Wetenschappelijk Raad Voor Het Regeringsbeleid (WRR) (2017). Weten is nog geen doen: een realistisch perspectief op redzaamheid.

Wilkinson, R., & Pickett, K. (2009). The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better. Allen Lane.

İNTERNET:

https://www.vzinfo.nl/levensverwachting/leeftijd-en-geslacht

https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/08/cbs-corona-onderzoek-2023,

https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/ouderen-in-tijden-van-corona

https://longreads.cbs.nl/integratie-en-samenleven-2022/wonen/

https://nidi.nl/demos/huisvesting-en-zorg-voor-oudere-migranten-in-nederland/#:~:text=Verder%20zijn%20veel%20oudere%20migranten,van%20de%20formele%20extramurale%20zorg

https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/migrantenouderen-in-nederland?onepage=true#c-4--Huishoudenssituatie-en-nabijheid-van-kinderen

DERLEME

SÜPER YAŞLILARIN İZİNDE:

OKİNAWA ADASI GERÇEĞİ

Aynur ÖZGE *

Okinawa Adası'nı duydunuz mu? Japonya'nın güneyinde yer alan bu ada, dünyanın en uzun ömürlü ve sağlıklı nüfuslarından birine ev sahipliği yapıyor. "Mavi Bölge" olarak adlandırılan bu bölgede, yüz yaşını geçen bireylerin sayısı dünya ortalamasının çok üzerinde. Peki, Okinawa'nın sırrı ne? Bugün sizlerle bu adanın sırlarını keşfedecek ve "süper yaşlıların" izini süreceğiz.

Okinawa'nın Uzun Yaşam Sırları

Beslenme Alışkanlıkları: Okinawa mutfağı, sebzeler, tofu, deniz ürünleri ve özellikle tatlı patates gibi düşük kalorili ve besleyici gıdalar üzerine kuruludur. İşlenmiş gıdalardan uzak duran bu beslenme tarzı, yaşlanma karşıtı bir etkide bulunuyor.

Hareketli Yaşam Tarzı: Okinawalılar, günlük yaşamlarında fiziksel olarak aktifler. Bahçe işleri, yürüyüş ve geleneksel danslar, hareketli bir yaşam tarzının doğal bir parçası.

Sosyal Bağlar: "Moaı" adı verilen küçük sosyal gruplar, bireylerin güçlü bağlar kurmasını sağlıyor. Bu gruplar hem duygusal hem de maddi destek sunarak toplumsal dayanışmayı güçlendiriyor.

Pozitif Yaşam Anlayışı: "İkigai" felsefesi, her sabah uyanmak için bir sebep bulmayı ifade ediyor. Bu yaklaşım, anı yaşamayı, yaşamdan keyif almayı ve anlam bulmayı teşvik ediyor.

Düşük Stres Seviyeleri: Meditasyon, Tai Chi ve geleneksel nefes teknikleri sayesinde stres yönetimi başarıyla sağlanıyor.

Bilimin Perspektifinden Okinawa

Araştırmalar, Okinawa'daki bireylerin genetik yapılarının yanı sıra yaşam tarzı ve çevresel faktörlerin uzun yaşamda etkili olduğunu gösteriyor. Özellikle düşük kronik hastalık oranları, bu bölgeyi diğerlerinden ayırıyor.

Okinawa'dan Öğrenilecek Dersler

Doğal ve Dengeli Beslenin: Sebze ağırlıklı, az yağlı ve düşük kalorili bir diyet, uzun ve sağlıklı bir yaşamın anahtarı olabilir.

* Prof. Dr. MD, PhD. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı öğretim üyesi"

Aktif Olun: Her gün biraz hareket edin. Bahçe işleri veya yürüyüş gibi aktiviteler, hem fiziksel hem de zihinsel sağlığınıza iyi gelir.

Sosyal Bağlarınızı Güçlendirin: Sevdiklerinizle daha fazla zaman geçirin ve destekleyici ilişkiler kurun.

Hayatınıza Anlam Katın: Her sabah sizi heyecanlandıran bir amaç bulun. "Neden yaşıyorum?" sorusuna olumlu bir cevap bulmak, hayata bakış açınızı değiştirir.

Stresi Yönetmeyi Öğrenin: Meditasyon, yoga veya nefes teknikleriyle stres seviyenizi kontrol altına alın.

Sonuç: Okinawa'dan İlham Alabiliriz

Sevgili okurlar, Okinawa'nın sırlarını öğrenmek, kendi yaşamımıza değer katmamıza yardımcı olabilir. Siz de yaşam tarzınızda küçük değişiklikler yaparak daha uzun, sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürebilirsiniz. Unutmayın, yaşam kalitenizi artırmak sizin elinizde!

Sağlıklı ve huzurlu günler dilerim!

DERLEME

YOKSULLUK KÜLTÜRÜNE DİRENEN BİR YAŞLI BAKIM ÖRNEĞİ: BAHADIN YAŞLI BAKIMEVİ

Arslan BOZDEMİR *

Özet: Bu makalede, yoksulluk kültürünün Türkiye'deki yaşlılar üzerindeki etkilerine ve Bahadın Yaşlı Bakımevinin bu kültüre karşı geliştirdiği çözüm modeli üzerinde durulmuştur. Yaşlıların aile desteği ve devlet yardımlarındaki eksiklikler nedeniyle yoksulluk ve sosyal dışlanma ile daha fazla mücadele ettiği bir ortamda, Bahadın Yaşlı Bakımevinin yerel dayanışma ile kurularak nasıl örnek bir başarıya dönüştüğü ele alınmıştır.

Yoksulluk kültürüne karşı verilen bu mücadele, Bahadın halkının dayanışma ruhunu benimseyerek oluşturduğu bir çözüm örneği sunmaktadır. Türkiye'deki derinleşen yoksulluk ve gelir adaletsizliğine rağmen Bahadın Yaşlı Bakımevi, toplumsal bilincini ve dayanışmanın gücünü göstererek, yaşlıların insanca yaşam hakkını savunan bir model sunmaktadır.

Bu başarı hikâyesi, yoksulluğun kaçınılmaz olmadığını ve doğru yaklaşımlarla üstesinden gelinebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yaşlılık, Bahadın Yaşlı Bakımevi

Abstract: *This article focuses on the effects of the culture of poverty on the elderly in Turkey and the solution model developed by Bahadın Elderly Care Home in response to this culture. In an environment where the elderly struggle more with poverty and social exclusion due to a lack of family support and government assistance, the article examines how Bahadın Elderly Care Home has become an exemplary success through local solidarity.*

The fight against the culture of poverty presents a solution example created by the people of Bahadın, who embraced the spirit of solidarity. Despite the deepening poverty and income inequality in Turkey, Bahadın Elderly Care Home demonstrates the power of social awareness and solidarity, offering a model that defends the right of the elderly to live with dignity.

This success story shows that poverty is not inevitable and can be overcome with the right approaches.

Keywords: *Poverty, Aging, Bahadın Elderly Care Home*

* Psikolojik Danışman-Aile Terapisti, arslanbozdemir@hotmail.com

GİRİŞ

Yoksulluk kültürü, dezavantajlı gruplar olan engelli, kadın, çocuk ve yaşlıların, başarılı olma ihtimallerinin neredeyse hiç olmadığı bir çaresizlik ve umutsuzluk durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, ilk kez Meksika ve Porto Riko'daki yoksul mahallelerde yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Lewis, 1966). Bu makale, yoksulluk kültürünün Türkiye'deki yaşlılar üzerindeki etkisini ve Bahadın Yaşlı Bakımevinin, bu kültüre rağmen ortaya koyduğu başarı hikayesini ele alacaktır.

Neo-liberal politikaların etkisiyle, insan onuruna uygun bir yaşam ve güvenin giderek azaldığı bir dönemdeyiz. Çaresizce yardım kampanyalarına başvuran SMA (Spinal Müsküler Atrofi) hastası çocukların ailelerinden, çöplerden geçinmeye çalışan bireylere kadar toplumun çeşitli kesimleri yoksulluğun pençesindedir. Çöp konteynerlerinde kâğıt ve plastik toplayarak hayatta kalmaya çalışanlar, trafik ışıklarında mendil satan çocuklar, geceleri bedensel emeklerini satmak zorunda kalan kadınlar ve ikinci el eşyalarını pazarlarda satan yaşlılar, bu olgular giderek artmakta ve toplumsal bir normalleşme sürecine girmektedir. Ancak bu tablo, Amerikalı antropolog Oscar Lewis'in (1966)"yoksulluk kültürü" olarak tanımladığı kavramla daha derinleşmektedir.

Mutlak yoksulluk, bireylerin hayatta kalabilmesi için gerekli fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayamama durumunu ifade eder (Kale, 2007, s.4). Göreli yoksulluk ise temel ihtiyaçlarını karşılayabilen ancak kişisel kaynakları yetersiz olduğu için toplumun genel refah seviyesinin altında kalan ve sosyal katılımı engellenen bireyleri tanımlar (Şenses, 2006, s.91-92). Gelir yoksulluğu, kişi veya hane halkının asgari yaşam standardını karşılayacak kadar gelir elde edememesi durumunu belirtir. Objektif yoksulluk ise, uzmanlar tarafından belirlenen asgari ihtiyaç düzeyine ulaşabilmek için gerekli minimum maliyetin karşılanamaması durumunu ifade eder (Aktan ve Vural, 2002, s.6).

Türkiye'de Yaşlılık ve Yoksulluk

Gelişmiş ülkelerde yaşlılara yönelik hizmetler, hak edilmiş yasal güvencelerle sağlanırken, Türkiye'de bu sorumluluk büyük ölçüde ailelerin dayanışmasıyla karşılanmaktadır. Ancak, 1980'lerden itibaren neo-liberal politikaların etkisi ve kentleşme sürecinin, yaşlıların yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir. İnsan ömrünün uzaması, sağlık sorunlarının artışı ve buna bağlı olarak yaşlıların destek ihtiyacının büyümesi, ciddi bir maddi güç gerektirmektedir. Ancak, adil bir gelir dağılımının olmaması ve ekonomik krizlerin süreklilik kazanması, hem devletin hem de ailelerin bu destek sağlama kapasitesini sınırlamaktadır. Bu koşullar, ülkede yoksulluk kültürünün derinleşmesine yol açmakta ve yaşlıların sosyal dışlanma süreçlerini hızlandırmaktadır.

"Yoksulluk ve Yaşlılık" adlı makalesinde Canatan (2004, s.103), 21. yüzyılın yaşlılık yüzyılı olacağını ve yaşlı nüfusun oranının artacağını belirterek sağlık alanındaki gelişmeler ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaşam süresinin artacağını öne sürmektedir. Ancak yeni dünya düzeninde gelir adaletsizliği nedeniyle yoksulluk kültürü içinde bunalan yaşlılar için yaşam süresinin artması daha fazla dert çekmek olarak ifade edilebilir. Yine Canatan'ın ifadesiyle yaşlılıkta ekonomik güvence eksikliği, sağlık sorunları, sosyal psikolojik destekten uzak kalmak yoksul yaşlının yaşamak zorunda kaldığı bir gerçekliktir.

Korkmaz ve Yazıcı (2014), yaşlılık ve Türkiye'de sosyal politika anlayışını ele aldığı çalışmasında, neoliberal dönemde artan yoksulluk ve muhtaçlık durumunu şu şekilde ifade etmektedir: "Türkiye'de ne yaşlanan birey ne de yaşlısına bakmak zorunda olan aile, artık kendi ekonomisini idame ettiren aile değildir; çünkü küreselleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle ortaya çıkan esnek üretim, işsizlik, vasıfsızlaşma ve tüketim gibi sorunlarla başa çıkmak zorundadırlar."

Sosyal yardımların hak temelli değil, hayırseverlik temelli bir anlayışla sunulması, yaşlıların "muhtaç" algısıyla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Tuncer'in (2020) "Kriz Dönemlerinde Yaşçılık: Yeni Mücadele Alanları" başlıklı makalesinde belirttiği gibi, bu durum sosyal çatışmaları tetikleyen bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de yaşlı nüfusun büyük bir kısmı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 65 yaş ve üstü bireylerin %23,1'i yoksulluk veya sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıyadır (TÜİK, 2024).

YIL	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tüm Yaşlar	34,0	33,2	30,7	30,4	32,1	33,0	32,9	32, 6	30, 7
0-17	42,6	42,0	39,6	39,7	41, 8	41, 9	43, 7	42, 7	40, 1
18-64	30,7	30,4	27, 8	27, 6	29, 3	30, 6	30, 7	30, 2	28, 0
65 +	28,7	24,0	21,9	20,8	20,5	22, 6	16, 8	20, 5	23, 1

Tablo. Yaş gruplarına göre yoksulluk veya sosyal dışanma riski altında olanların oranı 201-2023 (TÜİK, 2024).

Bahadın'da yaşlı nüfus (65+) 646 kişidir ve bu sayının %7,2'si yaşlı bakım hizmetlerinden kurumsal destek almaktadır. Ayrıca, bu nüfusun tamamı yoksulluk sınırının altında gelire sahip olup, açlık sınırının altında gelire sahip olma oranı ise %4,7'dir. (2024 açlık sınırı 21.553 TL, fakirlik sınırı 74.552 TL) (DİSKAR, 2020). Ancak, dayanışma, paylaşma ve imece ruhunun egemen olduğu kasabada dayanışma bağları güçlüdür.

Bahadın Yaşlı Bakımevinin Ortaya Çıkışı

Yozgat'ın Bahadın kasabası, tarih boyunca yoksulluk ve ötekileştirilme ile mücadele etmiş bir yerleşim yeridir. 1960'larda Avrupa'ya göç eden Bahadınlılar, yaşlı anne ve babalarına geniş aile dayanışması ile destek olmaktadırlar. Ancak, ikinci kuşak gurbetçiler için durum değişmiş; yaşlı bakımı bir sorun haline gelmiştir. 2011 yılında, Bahadın'da yaşlılığa dair sorunlara çözüm arayışları başlamış ve 2015 yılında Bahadın Belediyesi, Avrupa'daki dernekler, iş insanları ve entelektüellerin desteği ile Bahadın Yaşlı Bakımevi kurulmuştur. Hiçbir devlet desteği almadan faaliyet gösteren bu bakımevi, 25 yaşlıya kurum içinde, 40-50 kişiye ise evde bakım hizmeti sağlamaktadır.

Yaşlıların fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına yönelik hizmet sunan bu kurum, Türkiye'de örnek gösterilen bir başarı hikâyesidir.

Bir Başarı Öyküsü: Dayanışmanın Gücü

Bahadın Yaşlı Bakımevinin başarısının temelinde dayanışma ruhu yatmaktadır. Vakıf Başkanı Dr. İbrahim Yerden, değişen yaşam şartlarının yaşlı bakımı sorunlarını artırdığını vurgulamaktadır. Ancak, Bahadın halkı bu sorunlara karşı el ele vererek bir çözüm geliştirmiştir. İşçilerden iş insanlarına, köylülerden entelektüellere kadar herkesin katkılarıyla hayata geçirilen bu kurum, yoksulluk kültürüne karşı bir direniş sembolü haline gelmiştir. Che Guevara'nın dediği gibi, "Dayanışma ezilenlerin inceliğidir." Bahadın Yaşlı Bakımevi, bu inceliği bir yaşam felsefesi haline getirerek yoksulluk içinde ezilen yaşlılar için umut ışığı olmuştur.

SONUÇ: Türkiye'de giderek derinleşen gelir adaletsizliği ve yoksulluk, yaşlı nüfus üzerinde büyük bir yük yaratmaktadır. Ancak Bahadın Yaşlı Bakımevi, insan onuruna yaraşır hizmetlerin mümkün olduğunu kanıtlamaktadır. İnsani yoksulluk ve göreli yoksulluk seviyelerinde yoksul sayılabilecek yaşlısına sahip çıkan bu başarı öyküsü, dayanışmanın ve toplumsal bilincin, dezavantajlı gruplara yönelik etkili çözümler üretebileceğini göstermektedir. Bahadın örneği, yoksulluğun kaçınılmaz olmadığını, doğru adımlarla aşılabileceğini kanıtlayan bir modeldir.

KAYNAKÇA

Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. Yoksullukla Mücadele Stratejileri, C. C. Aktan (Ed.), Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.

Canatan, A. (2004).Yoksulluk ve yaşlılık. R. Beder Şen (Ed.), IV. Aile Şurası-Aile ve yoksulluk bildirileri içinde (s.103-107). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.

DİSKAR (2020). Çalışma yaşamında temel göstergeler. Erişim: https://arastirma.disk.org.tr/?p=2780

Kale, H. T. (2007). Bölgesel yoksulluk ve farklılaştırılmış politika önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay.

Korkmaz Yaylagül, N. ve Yazıcı, S. (2014). Küreselleşme ve yaşlılık - Eleştirel gerontolojiye giriş. Ankara: Ütopya.

Lewis, O. (1966). The culture of poverty. SCIENTIFIC AMERICAN, 215(4), 19-25.

Şenses, F. (2006). Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksulluk. 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

TUIK. (2024). Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri, 2023 (düzeltilmiştir). Erişim: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841

Tunçer, M. (2020). Kriz döneminde yaşçılık: Yeni mücadele alanları. Cogito Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, 98,144-153.

DEĞERLENDİRME

KIRDA YAŞLANMAYA ÖRNEK MODEL: BAHADIN MODELİ

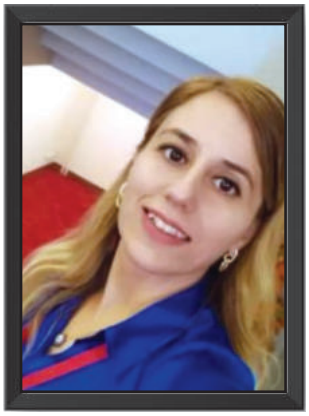

Elif ÇEVİK *

Bu çalışma, Yerinde Yaşlanma – Japonya, Güney Kore, Türkiye ve Finlandiya'dan Örnekler adlı eserin "Kırsalda Yaşlanma: Bahadın Yaşlanma Hareketi" (Korkmaz Yaylagül ve Akış, 2024) başlıklı bölümünden özetlenmiş olup, söz konusu kitapta Türkiye örneği olarak sunulan Bahadın Yaşlanma Vakfı'nı merkeze almaktadır. Kırsal alanda yaşlılık hizmetlerine yönelik özgün bir yaklaşım geliştiren Bahadın Modeli, toplum temelli bakım anlayışıyla kırda yaşlanmanın olanaklarını artırmayı hedefleyen yenilikçi bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

Bahadın Yaşlanma Vakfı, kırda yaşlılığa yönelik hizmetlerin geliştirilmesi adına örnek teşkil eden özgün bir sivil girişimdir. Yerel düzeyde başlayan bu hareket, yaşlılıkla ilgili hizmetlere erişimde yaşanan mekânsal ve kurumsal eşitsizlikleri aşmayı hedeflemiştir. Türkiye'de yerel yönetimlerin yaşlılık hizmetleri konusundaki sınırlı kaynaklarına rağmen, Bahadın örneği tabandan gelişen bir dayanışma modeli olarak dikkat çekmektedir. 2013 yılında Bahadın'da başlayan yaşlılık temalı toplantılar ve organizasyonlar, kısa sürede sürdürülebilir bir yapıya kavuşarak Bahadın Yaşlanma Vakfı'nın kurulmasına zemin hazırlamıştır. Vakfın oluşum sürecinde yerel yönetim doğrudan kaynak sağlamamış olsa da toplumsal desteğin mobilize edilmesinde ve farkındalığın artırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Bahadın Yaşlanma Vakfı'nın kırsal yaşlı bakım hizmetlerinde öne çıkan iki temel yaklaşımı, Prof. Dr. Hans Becker tarafından geliştirilen "hümanist bakım" ve bu yaklaşımla bağlantılı olarak şekillenen "mutlu yaşlanma" konseptidir. Hollanda'da uygulanan bu model, yaşlı bireyin değerlerini, alışkanlıklarını ve bağımsızlığını merkeze alan bir bakım anlayışını savunur. Becker'e göre bakım kurumlarının hiyerarşik ve finans odaklı yapısı, yaşlı bireyin yaşam kalitesini artırmak yerine olumsuz etkiler yaratabilir. Bu nedenle yaşlı bireyin sosyal hayattan kopmadan, kendi değerleri doğrultusunda yaşamını sürdürmesini destekleyen bir bakım yaklaşımı benimsenmelidir. "Hayır" yerine "evet" kültürünün benimsendiği bu modelde, tıbbi ihtiyaçlar elbette ihmal edilmeden, bireyin kişisel tercihlerine saygı duyan ve onları önceliklendiren bir sistem esas alınmaktadır. Bu yaklaşımla Bahadın Yaşlanma Vakfı, kırsalda yaşlanma sürecini sadece bir bakım meselesi değil, aynı zamanda insani bir yaşam biçimi olarak yeniden tanımlamaktadır.

Vakıf tarafından belirlenen temel hedefler, Bahadınlıların ve çevre köylerde yaşayan yaşlı bireylerin gereksinimlerine yönelik yerel gözlemler ve istişareler sonucunda şekillenmiştir. Bunlar arasında huzurevi ve rehabilitasyon hizmetleri sunacak bir bakım merkezinin kurulması, evde bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ve kırda yaşayan yaşlılara yönelik esnek bakım modellerinin hayata geçirilmesi yer almaktadır. Ayrıca, aktif yaşlanma süreçlerinin desteklenmesi, halkın yaşlılık konularında bilinçlendirilmesi ve bilimsel bilgiye erişimin sağlanması da vakfın önemli hedefleri arasındadır. Bu hedeflerin somut bir çıktısı olarak 2018 yılında hizmete giren Bahadın Yaşlanma Vakfı, sadece uzun süreli kurum bakımına değil, aynı zamanda kırsal yaşamın ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş esnek bakım modeline de ev sahipliği yapmaktadır. Merkezde bakım hizmetleri; yemek, temizlik, soba yakma gibi günlük yaşamsal ihtiyaçlara göre bireyselleştirilmiş şekilde sunulmakta ve paketler halinde ücretlendirilmektedir. Yaz aylarında memleketlerine dönen yaşlı göçmenlerle birlikte hizmet yoğunluğu artarken, kış aylarında da bu hizmetler devam etmektedir.

Bahadın'da geliştirilen özgün yaşlı bakım yaklaşımı, akademik çevrelerin de dikkatini çekmiş ve bu uygulama "Bahadın Modeli" olarak literatürde yer edinmeye başlamıştır. Bu modelin sahada incelenmesine yönelik olarak, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın desteklediği ÜNİDES Programı kapsamında, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin koordinatörlüğünde ve Akdeniz Üniversitesi'nin katkılarıyla bir saha ziyareti düzenlenmiştir. Ziyaret kapsamında evde bakım, esnek bakım ve kurumsal bakım hizmetleri yerinde gözlemlenmiş; akademisyenler ve öğrenciler tarafından bu uygulamalar değerlendirilmiştir. Katılımcılar arasında alanında uzman öğretim üyeleri ile lisans ve lisansüstü öğrenciler yer almıştır. Gerçekleştirilen bu etkinlik, Bahadın Modeli'nin kırsal alanda yaşlı bakım hizmetlerine ilişkin alternatif ve bütüncül bir yaklaşım sunduğunu ortaya koymuş; modelin akademik ve uygulamalı açıdan öğretici, uygulanabilir ve geliştirilebilir nitelikte olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, Bahadın Yaşlanma Vakfı'nın çalışmaları, kırda yaşlılık hizmetlerinin geliştirilmesi ve toplum temelli bakım modellerinin hayata geçirilmesi açısından örnek teşkil etmektedir. Yerel inisiyatifin gücüyle şekillenen bu model, hem hizmet alan bireyler hem de akademik çevreler tarafından dikkate değer bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Kurumsal, evde ve esnek bakım hizmetlerini bir arada sunan Bahadın Yaşlanma Vakfı, yerinde yaşlanma ilkesine dayalı bütüncül bir bakım yapısı oluşturarak kırsal yaşlanma politikaları açısından yenilikçi ve uygulanabilir bir model ortaya koymuştur. "Bahadın Modeli"nin ilerleyen dönemlerde farklı kırsal yerleşim yerlerinde de örnek alınabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Korkmaz Yaylagül, N. ve Akış, A. G. (2024). Kırsalda yaşlanma: Bahadın yaşlanma hareketi. Murakami IKUKO (Ed.), Yerinde yaşlanma – Japonya, Güney Kore, Türkiye ve Finlandiya'dan örnekler içinde (s.17-44). İstanbul: Nerka Grup

HAZIRLAYAN

Dr. Elif ÇEVİK – Eğitim Uzmanı,
Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara

Yaşlanma ve Toplum

bahadır
YAŞLANMA VAKFI

